

- ผู้ผลิตเลือกใช้สีและมีกานให้สีตามความพอใจของตนเองมากกว่าคำนึงถึงความต้องการตลาด
2. ลวดลาย : ความเข้าใจเกี่ยวกับลวดลาย และการใส่ลวดลายลงบนชิ้นงาน
- สีน้าบางชิ้นมีลวดลายมาก หรือน้อยจนเกินไป
 - มีการลอกเลียนลวดลายจากถิ่นอื่น ทำให้เสียเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
3. รูปแบบ : การกำหนดรูปแบบของสินค้า
- ผู้ผลิตขาดข้อมูลและทักษะในการออกแบบผลิตภัณฑ์
 - มีรูปแบบของผลิตภัณฑ์ค่อนข้างจำกัด

ก) ปัญหาด้านการตลาด

1. ความรู้และข้อมูลด้านการตลาด
- ผู้ผลิตขาดความรู้ เกี่ยวกับความต้องการของตลาด / ลูกค้า
 - ผู้ผลิตเข้าไม่ถึงข้อมูลการตลาด
2. ความสามารถในการจัดการด้านการตลาด
- สินค้าที่ผลิตไม่ตรงกับความต้องการของลูกค้า
 - ผลิตไม่ได้ตามความต้องการของตลาด (ปริมาณ, คุณภาพ)
 - ผู้ผลิตไม่สามารถตั้งราคาขายที่เหมาะสม
 - ผู้ผลิตเข้าไม่ถึงตลาด
 - สถานที่จำหน่ายไม่เหมาะสม
 - ผู้ซ้ขาดข้อมูลแหล่งผลิตและรายละเอียดของสินค้า

ก) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการ

1. ความรู้และทักษะในการจัดการ
- ผู้ผลิตมีความรู้เรื่องการบริหารจัดการค่อนข้างน้อย
 - ส่วนใหญ่มีการจัดการที่มีขีดจำกัดด้านประสิทธิภาพ (ไม่เข้าใจในหลักการธุรกิจสมัยใหม่)
 - ขาดพลังต่อรองจากการรวมกลุ่มผู้ผลิตสิ่งทอท้องถิ่น
 - ขาดแหล่งเงินทุนที่เหมาะสมสำหรับการลงทุนธุรกิจขนาดย่อม

จ) ปัญหาเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร

1. การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารช่องทางการเข้าถึงข้อมูลไม่ชัดเจน
- ผู้ผลิตไม่ทราบถึงการบริการของรัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
 - ผู้ผลิตขาดข้อมูลเกี่ยวกับข่าวสารด้านกฎหมายของประเทศคู่ค้าด้านสิ่งทอ
 - ผู้ผลิตขาดข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่จะจำหน่ายสินค้า

- ผู้ผลิตขาดข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มการตลาด
2. การจัดการเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้
- ขาดการรวบรวมและการบันทึกประสบการณ์ / องค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ทั้งในระดับชาวบ้านผู้ผลิตสิ่งทอและองค์กรที่ให้การสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งทอท้องถิ่น

ฉ) ปัญหาอันเนื่องจากนโยบายและกฎหมาย

1. ความชัดเจนเกี่ยวกับนโยบายของรัฐ
 - ยังไม่มีนโยบายที่ชัดเจนของรัฐว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาสิ่งทอท้องถิ่นของประเทศ
2. การประสานงานระหว่างส่วนราชการ
 - การประสานงานขององค์กรส่งเสริมและพัฒนาด้านสิ่งทอท้องถิ่นยังไม่มีเพียงพอ
3. การบังคับใช้ของกฎหมายระหว่างประเทศ
 - การบังคับใช้กฎหมายของประเทศคู่ค้ามีผลให้สินค้าที่ผลิตได้มีข้อจำกัดในการส่งออกมากขึ้น

ข) ปัญหาเกี่ยวกับคุณค่าทางสังคม (ศิลปวัฒนธรรม)

1. การตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม
 - ขาดการปลูกฝังให้เยาวชนรักและหวงแหนศิลปสิ่งทอท้องถิ่น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย
 - ขาดการเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคที่มีความตระหนักในเรื่องคุณค่าของสิ่งทอท้องถิ่น
 - ผู้บริโภคสิ่งทอโดยเฉพาะที่เป็นคนไทยส่วนใหญ่ยังไม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าทางศิลปะของผ้าท้องถิ่น
2. การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม
 - การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนรุ่นหลังมีอุปสรรค เช่น วิธีคิดและสถานการณ์ของคนรุ่นใหม่มีความแตกต่างไปจากคนรุ่นเก่าค่อนข้างมาก
 - คนรุ่นใหม่ที่ต้องการความทันสมัยมักไม่ได้ให้ความสนใจ หรือนิยมใช้สิ่งทอท้องถิ่น
 - การผลิตสิ่งทอท้องถิ่นเพื่อการค้าในปัจจุบันมีการลอกเลียนลวดลายจากถิ่นอื่น ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

6. ข้อเสนอสำหรับส่งเสริมและพัฒนาสิ่งทอพื้นบ้าน

1. การผลิตและการจัดหาวัตถุดิบ

- ส่งเสริมการปลูกฝ้ายในท้องถิ่น โดยกรรมวิธีเกษตรอินทรีย์
- ให้การสนับสนุนการขยายผลและเผยแพร่เครื่องปั่นฝ้ายและเครื่องแกะเมล็ดฝ้าย
- ส่งเสริมการรวมตัวของกลุ่มผู้ผลิตสิ่งทอเมื่อรวมกันซื้อวัตถุดิบ เช่น ฝ้าย และสีย้อม
- เคมี่ที่ปลอดภัยโดยตรงจากแหล่งผลิต

2. การฟอกย้อม

- สนับสนุนการย้อมสีธรรมชาติ
- ส่งเสริมให้มีการเพาะพันธุ์ไม้ใช้ย้อมสีและรักษาบริเวณป่านี้ไม่ให้ย้อมสี
- ส่งเสริมให้มีการจำหน่ายสีเคมีย้อมผ้าที่ปลอดภัยในท้องตลาดแทนสีที่ไม่ปลอดภัย (สีซอง)
- ส่งเสริมพัฒนาระบบการบำบัดน้ำเสียจากการย้อมผ้าขนาดเล็ก

3. การออกแบบและแปรรูป

- กลุ่มผลิตต้องรักษาเอกลักษณ์งานผลิตของแต่ละท้องถิ่น
- โครงการอบรมการออกแบบและการพัฒนาทักษะฝีมือ
- ช่วยเหลือในเรื่องการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานสินค้าของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

4. การจัดจำหน่าย

- จัดให้มีจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านในภาคต่าง ๆ มากขึ้น
- ประชาสัมพันธ์ลูกค้าในประเทศให้เห็นคุณค่าและสนับสนุนผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น
- ส่งเสริมให้มีการแต่งกายพื้นบ้านเป็นประจำและต่อเนื่อง
- ส่งเสริมให้กลุ่มจัดระบบการขายรวมที่กลุ่มได้รับผลประโยชน์จริง ๆ และได้เรียนรู้

* * * * *

ผ้าทอพื้นบ้านอีสาน : ความหมายและความสำคัญ

สมยศ สุภาพรเหมินทร์
เครือข่ายผู้หญิงอีสาน และ
สมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม

ผ้าทอพื้นบ้านอีสาน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาหลายชั่วอายุคน ไม่ใช่เพียงแต่ในฐานะเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่เท่านั้น กล่าวคือ มีคุณค่าและมีความหมายในทางประเพณีวัฒนธรรมอีกด้วย เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ได้เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ผ้ามัดหมี่ของกลุ่มลาวพวน ผ้าแพรวาของชาวภูไท ผ้าที่ใช้สำหรับในงานบุญทางพระพุทธศาสนา เช่น ตุ้มประดับวัด ผ้าแห่งานบุญผะเหวด ผ้าไหมลายหางกระรอกสำหรับให้คนนุ่งโจงกระเบน ผ้าที่ไว้ใช้สอยในชีวิตประจำวัน เช่น ผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมด้วยสีครามสำหรับนุ่งอยู่กับบ้านและทำงานในไร่นา ผ้าขาวม้าไว้โปกหัว นุ่งอาบน้ำ และอีกหลายประโยชน์ใช้สอย ผ้าทอเหล่านี้ล้วนมุ่งรับใช้เพื่อประโยชน์ใช้สอยของแต่ละชุมชนโดยตรง เมื่อชุมชนได้รับผลกระทบจากการพัฒนาสังคมทั้งในทางบวกและทางลบ ผ้าทอที่เคยดำรงอยู่ในฐานะคุณค่าทางความงามและวัฒนธรรม จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไปตามกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะขั้นตอนในการผลิตและเทคโนโลยีทางการผลิต หลายชุมชนได้นำผ้าทอพื้นบ้านมาเป็นอาชีพเสริมรายได้ โดยได้พยายามศึกษาและพัฒนางานทอผ้าให้ตอบสนองรายได้ในทางเศรษฐกิจภายใต้ข้อจำกัดหลายประการ เช่น เทคนิคการทอ-การย้อม เครื่องมืออุปกรณ์ การออกแบบ ช่องทางการตลาด เป็นต้น เหล่านี้ล้วนต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และเกิดผลที่สามารถทำให้งานทอผ้าเป็นอาชีพที่ยั่งยืนและมีหลักประกันในทางรายได้

กระบวนการผลิตผ้าทอ (Textile chain)

- การผลิต
- การตลาด
- การจัดการ
- การพัฒนาและการส่งเสริม

1. การผลิต

1.1 การสืบทอด แม้ว่าจะพบกี่ทอผ้าตั้งอยู่ใต้ถุนบ้านแทบทุกครัวเรือนในชุมชนอีสาน แต่การทอผ้ามีน้อยลงทุกขณะ จะพบได้เฉพาะในกลุ่มผู้หญิงตั้งแต่วัยกลางคนขึ้นไป สำหรับคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจน้อย เนื่องจากงานทอผ้ามีหลายขั้นตอนต้องใช้เวลาในการเรียนรู้พัฒนาทักษะ

และฝีมือ รวมทั้งไม่มั่นใจว่างานทอผ้าจะเป็นหลักประกันทางรายได้ กอปรกับมีทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่นมากขึ้น

1.2 วัตถุดิบ หมายถึง เส้นใยและสีย้อม

มีการใช้เส้นใย 3 ประเภทคือ

เส้นไหม - ผลิตขึ้นเองในชุมชน เป็นไหมเหลือทิ้งพันธุ์พื้นบ้าน มีการเลี้ยงไหมชนิดนี้น้อยลง เพราะมีพื้นที่ทางการเกษตรน้อยลง และมีอยู่อย่างจำกัด สำหรับใช้ปลูกหม่อน และเลี้ยงไหม โดยที่ไหมพันธุ์พื้นบ้านนี้ให้เส้นใยที่แข็งแรง มีน้ำหนัก ยับยาก ทนทานต่อโรค แต่ให้เส้นใยสั้น (Short staples) การผลิตเส้นใยไหมพื้นบ้าน มีความสอดคล้องกับเครื่องมือและเทคโนโลยีที่มีอยู่ในชุมชน นับวันไหมพื้นบ้านจะหายากขึ้น มีเสี่ยงเฉพาะในบางครอบครัว สำหรับทอไว้ใช้ให้กับสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งผ้าไหมจากไหมพื้นบ้านนี้ มีความต้องการของตลาดอยู่สูง

นอกจากนี้ยังมีไหมพันธุ์ผสมจากต่างประเทศ (จีนและญี่ปุ่น) เป็นรังไหมสีขาวให้เส้นใยขนาดเล็กและยาว (Long staples) แต่ไม่ทนทานโรค ต้องใช้สารคลอรีนจำนวนมาก ได้รับการส่งเสริมในระยะแรกจากศูนย์วิจัยหม่อนไหม กระทรวงเกษตรฯ ที่มีอยู่ในแต่ละจังหวัดภาคอีสาน ซึ่งเป็นศูนย์ที่ให้ความรู้และเผยแพร่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม โดยเฉพาะการผลิตไขไหมจำหน่ายให้เกษตรกร โดยทั่วไปเกษตรกรจะเลี้ยงไหมขาวนี้จนกว่าจะได้รังไหมเท่านั้น ไม่สาวเส้นไหมเอง โดยส่งรังไหมขายให้แก่พ่อค้าคนกลาง หรือโรงงานสาวเส้นไหมโดยตรง ราคารังไหมจึงไม่แน่นอนและควบคุมไม่ได้ ไม่มีการประกันราคารังไหม ส่วนมากไหมจากรังไหมขาวนี้จะใช้สำหรับเป็นเส้นยืนและนำมาใช้ทอผสมกับเส้นไหมพื้นบ้านสำหรับเป็นเส้นพุ่งบ้างและจากเส้นไหมชนิดนี้เอง

เส้นฝ้าย - โดยส่วนมากเป็นเส้นฝ้ายที่ผลิตโดยโรงงาน ชาวบ้านสามารถหาซื้อเส้นฝ้ายได้ง่ายจากร้านค้าในท้องถิ่น ในตัวอำเภอ หรือจังหวัด ปัจจุบันประเทศไทยสั่งเข้าเส้นฝ้ายจากประเทศจีน และพม่า ร้อยละ 80 ซึ่งฝ้ายเหล่านี้ไม่สามารถรับรองได้ว่า มีปริมาณสารพิษตกค้างมากนักแค่นั้น (ฝ้าย เป็นพืชที่ใช้สารเคมี และยาฆ่าแมลงมากที่สุดของโลก) ส่วนฝ้ายที่ปลูกเองในเมืองไทยมีน้อยมาก ที่ปลูกกันมากอยู่ในจังหวัดเลย จังหวัดนครสวรรค์และอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย นอกนั้นปลูกฝ้ายเพื่อใช้ในชุมชนโดยปลูกตามหัวไร่ปลายนา และปลูกไม่มากนัก การปลูกฝ้ายเพื่อปั่นเส้นฝ้ายเองนั้นต้องพึ่งพาเทคโนโลยีพื้นบ้าน เครื่องมือที่มีอยู่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะปั่นฝ้ายให้ได้เส้นใยที่มีคุณภาพ และมีขนาดเส้นต่าง ๆ กัน เพื่อจะได้ผ้าทอที่หลากหลาย รวมทั้งเครื่องมือเหล่านี้กำลังจะสูญหายไป มีความพยายามในการส่งเสริม และการพัฒนาการปั่นฝ้ายทอมือนี้นขึ้น โดยองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งพบว่าตลาดมีความต้องการสูงต่อผ้าฝ้ายปั่นมือนี้นี้ (ทั้งตลาดภายในและตลาดต่างประเทศ) เนื่องจากผลิตได้น้อย

เส้นใยสังเคราะห์ - มีทั้งเส้นใยสังเคราะห์ร้อยเปอร์เซ็นต์ (Polyester fiber) และเส้นใยสังเคราะห์ผสมฝ้าย ซึ่งชาวบ้านมักนิยมเรียกกันทั่วไปว่า "ด้ายทึช" (TC-โพร โทเทรอน คอตตอน) กล่าวคือ มีเส้นใยฝ้ายผสมร้อยละ 65 และเส้นใยโพลีเอสเตอร์ร้อยละ 35 เส้นใยสังเคราะห์หาซื้อได้ง่าย ราคาถูก และซ่อมสิมาเรียบร้อยแล้ว แน่นอนว่าเป็นสีย้อมเคมี (สีย้อมวิทยาศาสตร์) มีการใช้เส้นใยสังเคราะห์มาทอผ้าสำหรับไว้ใช้และจำหน่ายในตลาดระดับล่าง (กลุ่มผู้ซื้อที่มีกำลังซื้อน้อย) และตลาดในท้องถิ่น แม้ว่าจะทอจากที่บ้าน แต่ผ้าทอที่เป็นผลิตภัณฑ์จากใยสังเคราะห์นี้แทบจะไม่มีแตกต่างจากผ้าทอโรงงาน เพียงแต่มีลวดลายพื้นบ้านเท่านั้น จึงทำให้ผ้าทอใยสังเคราะห์มีราคาถูก

สีย้อม แบ่งเป็น 2 ประเภท

สีย้อมเคมี - มีการใช้กันอย่างแพร่หลายหาซื้อได้ง่ายในท้องถิ่น ราคาถูก โดยแบ่งขายบรรจุเป็นซองขนาดเล็ก ล้วนแต่เป็นสีที่ไม่ปลอดภัย มีสารพิษ (Toxic color) เจือปน โดยเฉพาะมีสารโลหะหนักผสมอยู่ ผ้าทอไหมมัดหมี่ที่สวยงามมีชื่อเสียงของอีสาน ที่อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ผ้าไหมแพรวา จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นผ้าที่ใช้สีย้อมเคมี ยังไม่มีการสำรวจศึกษาว่า น้ำสีหลังย้อมที่ระบายลงสู่ลำคลองและพื้นดินนั้น มีสารพิษตกค้างอยู่เท่าไร หรือมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร "เป็นความงามเคลือบยาพิษ" นอกจากนี้ยังไม่มีส่วนราชการ หรือสถาบันทางวิชาการใดที่ลงไปในพื้นที่เหล่านี้เพื่อแนะนำส่งเสริมวิธีบำบัดน้ำเสีย (น้ำสีหลังจากการย้อม) และการสร้างบ่อบำบัด ชาวบ้านที่ทำการย้อมสีเคมีด้วยตนเอง ยังทำไม่ถูกขั้นตอน ไม่มีระบบป้องกันและระวังไม่สวมถุงมือ หรือใช้ผ้าคลุมปิดจมูกในระหว่างการย้อม และยังไม่มียางงานวิจัยใดเช่นกัน ที่มีการสำรวจว่าผ้าทอพื้นบ้านที่ย้อมด้วยสีเคมี มีผลกระทบต่อสุขภาพของคนย้อมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างไร

สีย้อมธรรมชาติ - ได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาขึ้นโดยองค์กรพัฒนาเอกชน และต่อมามีส่วนราชการต่าง ๆ ให้ความสนใจและเห็นความสำคัญมากยิ่งขึ้น จนมีการใช้อย่างแพร่หลาย สีย้อมธรรมชาตินี้มีทั้งที่ใช้สีย้อมแบบดั้งเดิมของอีสานที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน คือ สีน้ำเงิน (ต้นคราม) สีแดง (รังครั่ง) สีดำ (ผลมะเกลือ) สีเหลือง (แก่นเข) และสีย้อมธรรมชาติที่ได้รับการค้นคว้าและพัฒนาขึ้นใหม่ แต่ยังคงปรับปรุงเทคนิควิธีการย้อม โดยเฉพาะการให้สีที่ติดทนทาน ส่วนสีดั้งเดิมนั้นมีคุณสมบัติของสารติดสีตามธรรมชาติอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามสีย้อมธรรมชาติเป็นสีที่ปลอดภัยต่อคนย้อม คนทอ ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งผ้าสีย้อมธรรมชาติ เป็นที่ต้องการของตลาดและผู้บริโภคอยู่มาก ทั้งตลาดภายใน และต่างประเทศ แต่ผลิตภัณฑ์ค่อนข้างมีราคาแพง และรูปแบบไม่ตรงกับความต้องการ

1.3 เครื่องมือทางการผลิต

อุปกรณ์และเครื่องมือทอผ้า เช่น กี่ กระสวย พืม อัก หลักคันเส้นด้าย แขนปั่นด้ายฯ ล้วนแต่เป็นเครื่องมืออย่างง่ายที่ทำขึ้นในชุมชนมาจากวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น หรือหาซื้อได้ไม่ยากนัก เครื่องมือง่าย ๆ เพียงไม่กี่ชิ้นเหล่านี้สามารถทอเป็นผืนผ้าขึ้นมาได้อย่างสวยงาม ไม่ว่าจะเป็นผ้าจิต ผ้ามัดหมี่ ผ้าแพรวา แต่ประสิทธิภาพของเครื่องมือ สามารถรับใช้ประโยชน์หลักในการทอผ้าเพื่อใช้สอยให้แก่สมาชิก ครัวเรือน และชุมชน หากต้องผลิตเพื่อจำหน่าย และเป็นที่ต้องการของตลาดมากจะไม่สามารถผลิตได้ในจำนวนมาก มีการพัฒนาที่ทอผ้าจากหน่วยงานราชการ คือ กี่กระตุก ซึ่งทอได้เฉพาะผ้าพื้น และผ้าเก็บตะกอมีลวดลายในตัว (บางลวดลาย) เท่านั้น แต่ไม่สามารถใช้ได้กับเทคนิคการทอผ้าบางประเภท เช่น ผ้ามัดหมี่ ผ้าจิต ผ้าแพรวา จึงไม่เป็นที่นิยม มีการใช้กี่กระตุกในโรงงานทอผ้าไหมพื้นบ้านเท่านั้น เช่น โรงงานทอผ้าไหมที่อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา นอกจากนี้เครื่องมือพื้นบ้านเดิม หากต้องนำมาใช้ในชั่วโมงการทอที่ยาวนานขึ้น เช่น กี่พื้นบ้าน เมื่อต้องนั่งทอนาน ๆ จะมีผลกระทบต่อสุขภาพ ทำให้ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ขา และเอว และกี่ยพื้นบ้านโดยทั่วไปไม่สามารถทอผ้าขนาดหน้ากว้างกว่า 1 เมตรได้ เพราะความกว้างของผ้าขึ้นอยู่กับความยาวของช่วงแขนคนทอผ้า

1.4 ลักษณะการทอ แบ่งกลุ่มการทอออกเป็น 3 ประเภท

1) รับจ้างทอผ้า

มีอยู่โดยทั่วไป ส่วนใหญ่รับจ้างทอให้กับเจ้าของร้านค้าจำหน่ายผ้าทอในเมือง หรือคนกลางในหมู่บ้านที่ติดต่อกับผู้จำหน่ายโดยตรง หรือรับจ้างทอจากส่วนกลาง (กรุงเทพฯ) ปกติคนทอจะลงทุนซื้อเส้นด้ายเอง ย้อมเอง โดยคิดราคาผ้าจากวัตถุดิบ (เส้นด้าย) เท่านั้น ไม่คิดรวมค่าแรงงาน และเครื่องมืออุปกรณ์ที่ลงทุน การรับจ้างทอผ้า เป็นไปตามความต้องการของตลาด เช่น ลวดลาย สีจำนวน นอกจากนี้มีชาวบ้านบางแห่ง รับจ้างเฉพาะในบางขั้นตอนเท่านั้น เช่น ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น บางคนรับจ้างทอผ้าไหมมัดหมี่ บางคนรับจ้างมัดหมี่อย่างเดียว ค่าแรงมักจะถูกกำหนดจากคนกลาง หรือภายนอก

2) การทอผ้าเป็นกลุ่ม

เป็นการทอโดยการรวมกลุ่ม (กลุ่มแม่บ้าน) เพื่อเป็นอาชีพเสริมรายได้ ส่วนมากได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทั้งจากองค์กรพัฒนาเอกชน และส่วนราชการท้องถิ่น (กรมพัฒนาชุมชน) คนทอผ้าเป็นทั้งสมาชิก และเป็นเจ้าของร่วมกัน มีการลงทุนร่วมกัน และทุนสนับสนุนจากหน่วยงานที่เข้ามาส่งเสริม และมีการให้ยืมทุนในการทอผ้า แต่มักจะมีปัญหาด้านการจัดการกลุ่มและการตลาด มีกลุ่มขนาดใหญ่ที่มีประสบการณ์ดำเนินงานมาอย่างน้อย 10 ปี เช่น กลุ่มพรรณไม้ จังหวัดร้อยเอ็ด มีสมาชิกจำนวน 500 คน กลุ่มแพรวพรรณ จังหวัดขอนแก่น มีสมาชิกจำนวน 230 คน เป็นต้น

3) การทอผ้าใช้ในครัวเรือน

เป็นการทอผ้าให้กับสมาชิกไว้ใช้สอย โดยทำการทอหลังฤดูกาลเพาะปลูก หรือเก็บเกี่ยว หรือทอผ้าสำหรับไว้ใช้ในงานบุญประเพณี เช่น ทอผ้าสำหรับเป็น "เครื่องสมมา (ผ้าไหว้)" ในวันแต่งงาน ทุกวันนี้มีการทอผ้าไว้ใช้สำหรับสมาชิกในครัวเรือนน้อยลง เพราะหาซื้อผ้าในตลาดทั่วไปได้ง่าย มีราคาถูก หรือถูกกว่าที่ทอเอง ไม่ต้องลงทุน และใช้เวลา กอปรกับมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ปลูกฝ้ายน้อยลงด้วย และไม่มีการสืบทอดให้กับคนรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

1.5 เทคนิคการทอ และการออกแบบ

เทคนิคการทอ เป็นตัวกำหนดทำให้เกิดผ้าทอที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของอีสาน 4 ประเภทหลักคือ

- ผ้ามัดหมี่
- ผ้าขิด
- ผ้าแพรวา (ผ้าจก)
- ผ้าแพรวเหยียบ (ผ้าเก็บตะกอมีลวดลายในตัว)

ผ้าทอเหล่านี้ มีความเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรม คติความเชื่อของอีสาน ซึ่งปรากฏอยู่บนลวดลายและรูปแบบของผ้าทอ นับเป็นความงามทางวัฒนธรรม หลายลวดลายที่มีอยู่ไม่มีใครสามารถทอได้อีก หรือรู้ฟั่นกลับมาทอใหม่ หรือบางลวดลายสูญหายไปจากชุมชน ไม่มีคนเก็บรวบรวมลวดลายเหล่านี้ไว้อย่างเป็นระบบ และเมื่อต้องนำมาเป็นอาชีพเสริมรายได้ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และตลาดที่กว้างขึ้น ผ้าที่เป็นความงามทางวัฒนธรรม มักมีข้อจำกัดในการใช้สอยตามแต่ละวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ในขณะที่มีนักออกแบบน้อยคนที่ให้ความสนใจต่อผ้าทอพื้นบ้าน อีกทั้งยังขาดความเข้าใจต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของผ้าทอพื้นบ้าน จึงเป็นความยากลำบากในการออกแบบเมื่อต้องคำนึงถึง "ความเป็นอีสาน" และให้มันประโยชน์ในการใช้สอยหลายวัตถุประสงค์มากขึ้น หรือแม้แต่การกลับไปทอผ้าตามแบบประเพณีเดิม ก็ไม่สามารถทำให้ "งามถึงทั้งลวดลาย สี สัน และคุณภาพ" ให้งามเท่าของดั้งเดิมที่ยังหาคนทอได้ยากยิ่งขึ้น

1.6 การแปรรูป

โดยทั่วไปจะทอสำเร็จรูปเป็นผ้าผืนจากที่ทอผ้าเป็นหลัก การนำผ้าทอพื้นบ้านมาแปรรูปเป็นเรื่องที่ต้องศึกษารูปแบบและประเภทผลิตภัณฑ์ที่ตลาดต้องการ การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ จะจัดการและผลิต โดยเจ้าของกิจการเอกชนเป็นส่วนมาก ส่วนกลุ่มแม่บ้านทอผ้าที่มีอยู่โดยทั่วไปนั้น แม้บางกลุ่มจะมีการตัดเย็บแปรรูปบ้าง แต่ฝีมือการตัดเย็บไม่ได้คุณภาพ และผลิตภัณฑ์ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด รวมทั้งขาดอุปกรณ์เครื่องมือ และขาดการฝึกอบรม ทักษะในการ

ตัดเย็บอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งไม่ได้ศึกษาความเป็นไปได้ของช่องทางการตลาด และขาดการติดตาม กระแสความต้องการของตลาด

2. การตลาด

การดำเนินงานการตลาดขึ้นอยู่กับลักษณะการทอผ้าของแต่ละกลุ่ม ในที่นี้ เป็นการจัดการ งานการตลาดที่ทอผ้าโดยการรวมกลุ่ม ครอบคลุมถึงกลุ่มขนาดเล็ก ที่เริ่มดำเนินการมา 1 ปีจนถึง กลุ่มขนาดใหญ่ที่มีประสบการณ์ดำเนินงานอย่างน้อย 10 ปี โดยมีลักษณะกิจกรรมทางการตลาด ดังนี้

2.1 การขาย

การขายปลีก มีการขายปลีกในท้องถิ่นตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน อำเภอและจังหวัด ใน ระดับหมู่บ้านนั้น ไม่ค่อยจะมีโอกาสได้ขายบ่อยนัก จนกว่าจะมีแขกมาเยือน ในระดับอำเภอ มีการจัดงานออกร้าน โดยส่วนราชการท้องถิ่น เป็นครั้งคราว หรือมีร้านค้าขนาดเล็กของกลุ่ม ตั้ง อยู่ในอำเภอ ขายได้น้อย ส่วนในระดับจังหวัด มีบางกลุ่มที่เป็นเจ้าของกิจการเปิดร้านค้าในตัว เมือง ส่วนมากลูกค้าเป็นข้าราชการ คนชั้นกลาง และคนต่างถิ่นที่แวะเวียนมาทำธุรกิจ

การขายส่ง ดำเนินงานโดยกลุ่มที่มีร้านค้าเอง โดยตลาดเป็นผู้ติดต่อโดยตรงกับกลุ่ม ทางกลุ่มจะส่งสินค้าผ่านไปย้งร้านค้าในตัวจังหวัด และต่างถิ่น ส่วนมากเป็นร้านค้าในกรุงเทพฯ ให้ เครดิตล่วงหน้า 1 เดือน มีหลายกลุ่มที่ประสบกับปัญหา ไม่ได้มีการจ่ายเงินตรงตามเวลา และลูกค้า หนี้สูญบ่อยครั้ง ทำให้กลุ่มมีปัญหาการหมุนเวียนเงินทุน ยกเว้นกลุ่มที่มีสินค้าคุณภาพดีจะได้รับการจ่ายเงินสดทันทีจากลูกค้าที่มาซื้อถึงที่ และจัดส่งสินค้าไปให้ในภายหลัง ทั้งนี้ระบบการขายส่ง อยู่บนพื้นฐานความไว้วางใจกันระหว่างกลุ่มและลูกค้า และไม่ค่อยมีเอกสารทำสัญญาซื้อขาย

การส่งออกต่างประเทศ ตลาดในต่างประเทศมีน้อยมาก และไม่แน่นอน เพราะ กลุ่มชาวบ้านมีข้อจำกัดในการสื่อสารและการประสานงาน การติดต่อกับลูกค้าต่างประเทศส่วน มากผ่านการแนะนำจากคนอื่น กลุ่มไม่ได้ติดต่อโดยตรงในระยะแรก มีการสั่งซื้อปีละ 1-2 ครั้ง ไม่ค่อยประสบกับปัญหาการจ่ายเงินค่าผ้า

การฝากขาย เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วกลุ่มไม่มีร้านค้าของตนเอง ทำให้ไม่มีทางเลือก ในการจำหน่ายมากนัก จึงต้องนำสินค้ามาฝากขายตามร้านค้าในเมือง หรือได้รับการติดต่อจากร้าน ค่าเอง ระบบการจ่ายเงินล่าช้าไม่แน่นอน ต้องพึ่งพาร้านค้าที่ฝากขายโดยส่วนใหญ่

2.2 ราคา

กลุ่มจะกำหนดราคาสินค้าเองโดยส่วนมาก มีระบบการตั้งราคาไม่แน่นอน บางครั้งสินค้า มีราคาแพงเกินไป บางครั้งราคาถูก โดยไม่ได้คิดคำนวณครอบคลุมค่าใช้จ่าย การลงทุน กำไร-ขาดทุน มักจะคิดจากต้นทุนวัตถุดิบคือ เส้นใยเป็นหลัก หรือเฉพาะส่วนวัตถุดิบที่ต้องซื้อเท่านั้น

ผ้าทอบางประเภทเป็นแบบเดียวกันเหมือนกัน แต่ทอต่างกลุ่ม มีราคาผ้าต่างกัน ไม่ได้ประสานงานกัน ทั้งที่อยู่ในพื้นที่การดำเนินงานใกล้เคียงกัน ยิ่งมาในระยะหลังมีพ่อค้าคนกลางได้เข้าไปซื้อสินค้าถึงแหล่งมากขึ้น ทำให้ระบบราคาไม่แน่นอนยิ่งขึ้น มีการแข่งขันกันระหว่างกลุ่มเพื่อให้ขายสินค้าได้ ส่วนกลุ่มขนาดใหญ่ นั้น มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคา

2.3 การเผยแพร่

กลุ่มต่าง ๆ ไม่สามารถทำการเผยแพร่สินค้าให้ถึงผู้บริโภค หรือสาธารณะชนได้ เพียงอาศัยการบอกกล่าวต่อ ๆ กันของผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้า มีเพียงไม่กี่กลุ่มที่ได้ทำป้ายติดกับสินค้า แต่ป้ายเหล่านี้บอกเฉพาะราคา ชื่อกลุ่ม และที่ตั้งของกลุ่มเท่านั้น นอกจากนี้อาศัยการเผยแพร่เมื่อเข้าร่วมการออกร้านแสดงและจำหน่ายสินค้า ที่จัดโดยหน่วยงานต่าง ๆ และไม่ได้ถูกจัดขึ้นบ่อยนัก และเฉพาะกลุ่มที่มีศักยภาพแล้วเท่านั้น จะมีโอกาสได้เข้าร่วมงานออกร้าน

3. การจัดการ

จากระบบการทำบัญชีที่ดี และการควบคุมการเงินในการหมุนเวียนทุนทางการผลิต ในขณะเดียวกันมีจำนวนเงินทุนหมุนเวียนอยู่อย่างจำกัด ทำให้การจัดการทางการผลิต และการตลาดไม่คล่องตัว สมาชิกของกลุ่มเองมีเงินทุนอยู่อย่างจำกัดเช่นเดียวกัน ระบบบัญชี-การเงิน ที่มีอยู่ไม่ได้นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อกรวิเคราะห์ในการดำเนินงานและวางแผนงานทั้งในระยะยาวและระยะสั้น จึงทำให้คาดการณ์ หรือประเมินติดตามความเคลื่อนไหวทางการตลาดไม่ได้

4. การพัฒนาและการส่งเสริม

แนวทางการพัฒนาและส่งเสริม ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ขององค์กรภายนอกที่เข้าไปส่งเสริม ซึ่งมีทั้งภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคธุรกิจเอกชน โดยมีบทบาทในการสนับสนุนดังนี้

ภาครัฐ

เป็นการประสานงานแหล่งทรัพยากรให้กับกลุ่มทอผ้าและจัดกิจกรรมเสริม เช่น การฝึกอบรมตัดต่อกิ่งพันธุ์หม่อน การเยี่ยมชมธรรมชาติ การตัดเย็บผลิตภัณฑ์ การจัดทำบัญชี การเงิน การสัมมนา การศึกษาดูงานการตลาดและการจัดการกลุ่ม การจัดสรรไข่ไหม อุปกรณ์ในการทอ เช่น เส้นใยฝ้าย และสีย้อม การติดต่อกับแหล่งรับซื้อรังไหม การจัดงานขายในตัวอำเภอและจังหวัด เป็นต้น โดยหน่วยราชการท้องถิ่นที่มีหน้าที่ และบทบาทในกิจกรรมเหล่านี้ เช่น ศูนย์วิจัยหม่อนไหม สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดและอำเภอ เหนือกิจการเกษตรฯ กิจกรรมที่ได้รับการส่งเสริมดังกล่าว เป็นการจัดขึ้นเป็นครั้งคราว ไม่ค่อยต่อเนื่อง การติดตามงานและลงพื้นที่ให้คำแนะนำมีน้อย และพบว่าหน่วยราชการท้องถิ่นไม่ได้มุ่งเน้นงานส่งเสริมการจัดการทางการตลาด รวมทั้งต้องดำเนินงานหลายกิจกรรม ไม่เฉพาะแต่งานทอผ้าเท่านั้น

ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน

มีการส่งเสริมงานพัฒนาผ้าทอท้องถิ่นอย่างชัดเจน เป็นกระบวนการและต่อเนื่อง หลายองค์กรมีวัตถุประสงค์การดำเนินงานเฉพาะกิจกรรมการทอผ้าอย่างเดียว บางองค์กรอาจจะดำเนินงานหลายกิจกรรม แต่งานทอผ้ายังคงเป็นกิจกรรมหลักอย่างหนึ่ง มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง ความเด่นชัดขององค์กรพัฒนาเอกชน คือ มีเป้าหมายหลักในการดำเนินงานโดยเฉพาะการจัดการทางการตลาด เพื่อให้กลุ่มสามารถพึ่งพาตัวเองได้ มีการวางแผนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว มีการรณรงค์การใช้สีย้อมธรรมชาติอย่างแพร่หลาย และให้ความสำคัญต่อเทคโนโลยีพื้นบ้านในการผลิตงานทอผ้า

ภาคธุรกิจเอกชน

ทำหน้าที่เป็นแหล่งจำหน่ายและเผยแพร่ ส่วนมากจะเป็นร้านค้า ทั้งในภูมิภาคและกรุงเทพฯ โดยเข้าไปติดต่อรับซื้อผลผลิตโดยตรงจากกลุ่มทอผ้า และจ้างให้ชาวบ้านทอ แต่มักจะไม่จ่ายทันที และมักจะมีปัญหาการจ่ายเงินไม่ตรงตามกำหนดเวลา สนใจแต่เฉพาะผลิตภัณฑ์และความต้องการเท่านั้น โดยขาดความใส่ใจต่อองค์ความรู้ของงานทอผ้าท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถให้ข้อมูล หรือให้การศึกษาแก่ผู้บริโภคได้มากนัก นอกจากนี้ร้านค้าเหล่านี้มีความไม่แน่นอนในการรับซื้อผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดเป็นหลัก

ประมวลข้อมูลเพื่อประเมินสถานภาพผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้

๑. ความสำคัญของผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้

๑.๑ ด้านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากเหตุผลและความจำเป็นของเครื่องนุ่งห่มอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของการดำรงชีวิต มนุษย์ในยุคสมัยต่าง ๆ จึงได้คิดค้นวิธีการทอผ้าและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนสามารถผลิตผ้าเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน และใช้ในกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ตามความประสงค์ ดังนั้นพื้นผ้าจึงเป็นหลักฐานที่เปรียบเสมือนบันทึกประวัติศาสตร์ที่ช่วยคลี่คลายเรื่องราวและให้คำตอบเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในด้านต่าง ๆ ทั้งในแง่มุมของวิถีชีวิต สภาพแวดล้อม ภูมิปัญญา ค่านิยม ความเชื่อ รวมทั้งเหตุการณ์สำคัญ ๆ ทั้งด้านการเมือง การปกครอง การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนต่าง ๆ นอกจากนี้ผ้าทอพื้นบ้านยังมีความสำคัญทางเศรษฐกิจทั้งในแง่ของการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ หรือการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า และเงินตราระหว่างชุมชน ท้องถิ่น ประเทศ และนานาชาติ

ชนชาติที่เคยอาศัยอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทยรู้จักการทอผ้าจนสามารถผลิตผ้าใช้เองมาเป็นเวลาช้านาน แม้จะไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่าการทอผ้าในภาคใต้เริ่มมาตั้งแต่สมัยใด แต่จากหลักฐานทางโบราณคดีแสดงให้เห็นว่าผู้คนในภาคใต้รู้จักการทอผ้ามาตั้งแต่สมัยอาณาจักรศรีวิชัย (ช่วงศตวรรษที่ ๑๓-๑๘) เป็นอย่างน้อย ในปัจจุบันยังมีแหล่งทอผ้าที่สืบทอดภูมิปัญญา ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบัน ได้แก่

๑. แหล่งทอผ้ายกพุมเรียง	จ.สุราษฎร์ธานี
๒. แหล่งทอผ้ายกนคร	จ.นครศรีธรรมราช
๓. แหล่งทอผ้ายกดอกนาหมื่นศรี	จ.ตรัง
๔. แหล่งทอผ้าเกาะยอ	จ.สงขลา

การสร้างลวดลายบนพื้นผ้าของแหล่งทอผ้าดังกล่าวใช้เทคนิคการยกดอก ซึ่งทอโดยใช้กี่พื้นบ้าน(โหมก) และกี่กระตุก ซึ่งมีการสืบทอดและพัฒนาเครื่องมือและอุปกรณ์การทอผ้ามาอย่างต่อเนื่อง ทำให้แต่ละพื้นที่มีเทคนิควิธีในการสร้างสรรค์ลวดลายในรายละเอียดแตกต่างกันอยู่บ้าง และลวดลายผ้าที่ได้มีลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น

๑.๒ การสร้างรายได้

จากการปรับตัวอุปสงค์ในการทอผ้าซึ่งเดิมเป็นการผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือนมาเป็นการผลิตเพื่อจำหน่าย ดังนั้นการทอผ้าจึงจัดเป็นอาชีพทางเลือกสำหรับสมาชิกในชุมชน โดยการทำทั้งในลักษณะของอาชีพหลักและอาชีพเสริมตามความเหมาะสม และความสอดคล้องกับการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น นอกจากนี้การทอผ้ายังสามารถขยายผลให้เกิดอาชีพที่เกี่ยวข้องกัน เช่น ธุรกิจการค้าผ้า, ธุรกิจการค้าวัตถุดิบ(เส้นใย) และอุปกรณ์ในการทอผ้าในท้องถิ่น และอาชีพช่างทำเครื่องมือและอุปกรณ์ทอผ้า เป็นต้น

จากแหล่งทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้ที่เลือกเป็นกรณีศึกษาทั้ง ๔ แหล่ง พบว่าลักษณะการประกอบอาชีพทอผ้าส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพเสริมและมีบางพื้นที่ทำเป็นอาชีพหลัก ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินการหลายลักษณะดังนี้

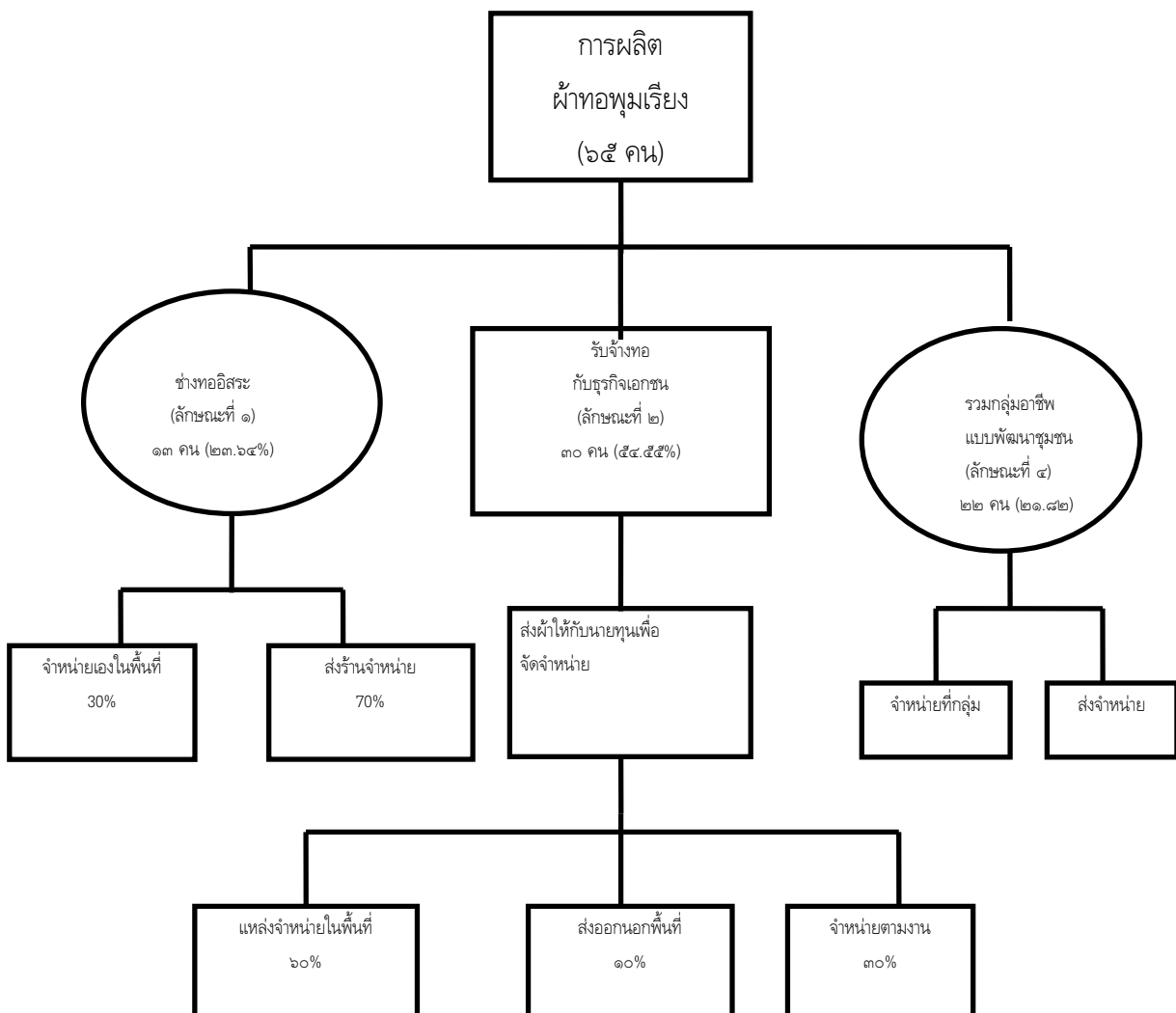
ลักษณะที่ ๑ การรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชนเพื่อดำเนินการเองโดยไม่มีหน่วยงานสนับสนุนและสมาชิกบางส่วนช่วยเหลือในเรื่องเงินทุนตามศักยภาพ ดำเนินงานโดยให้สมาชิกในกลุ่มเบิกเส้นใยไปทอผ้าซึ่งดำเนินการเองทุกขั้นตอน แล้วส่งผ้ากลับมายังกลุ่มเพื่อจัดจำหน่าย โดยไม่มีโครงสร้างของคณะกรรมการกลุ่ม

ลักษณะที่ ๒ รับจ้างทอ โดยนายทุนในพื้นที่เตรียมเส้นใย กำหนดตลาดและสีเส้นให้ทุกขั้นตอน ช่างทอทำเฉพาะขั้นตอนการทออย่างเดียว เมื่อทอเสร็จนำผ้ามาส่งนายทุนซึ่งจะจัดจำหน่ายต่อไป ช่างทอจะได้รับค่าจ้างตามข้อตกลง

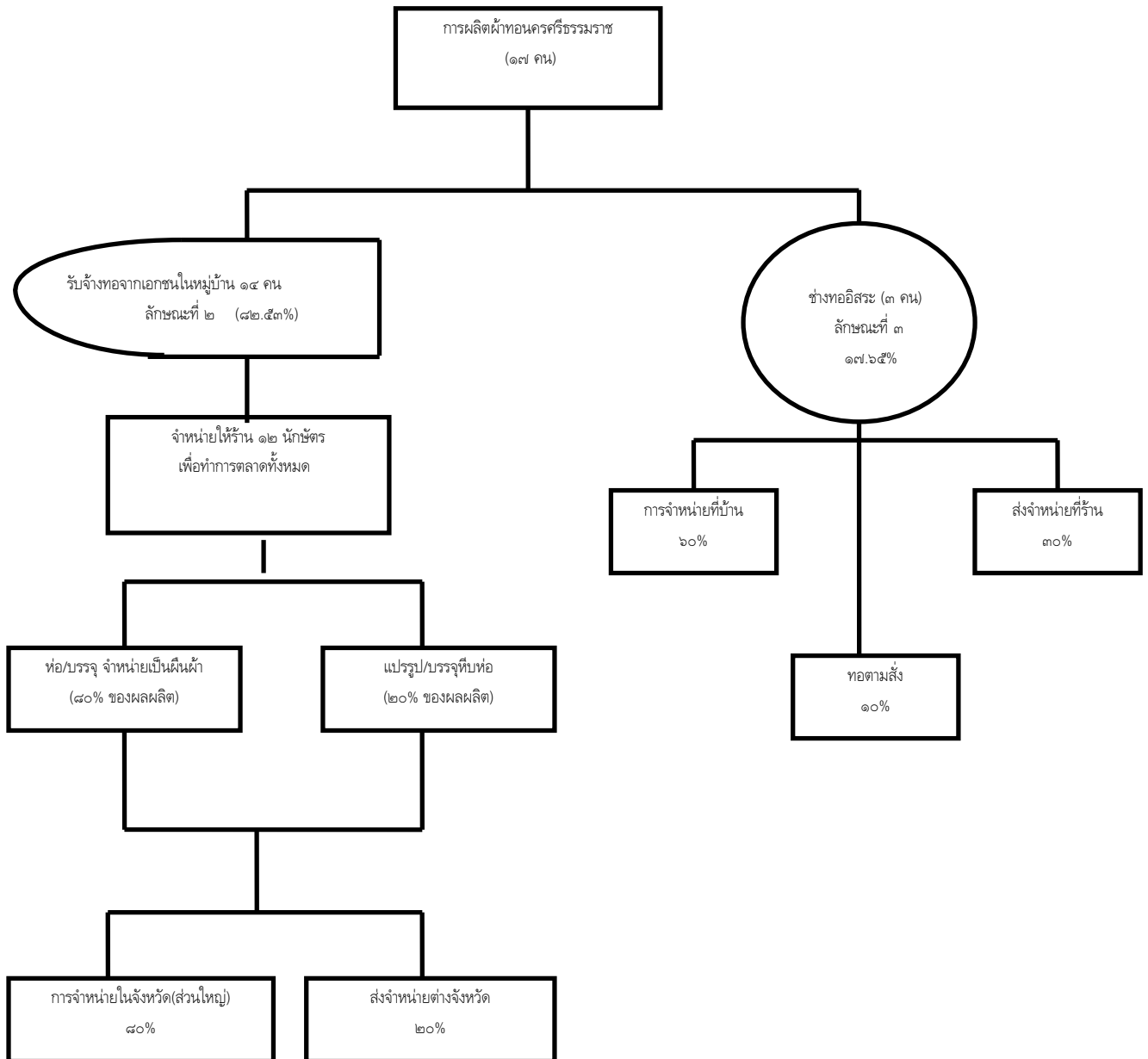
ลักษณะที่ ๓ ดำเนินการโดยอิสระ คือ ช่างทอรายบุคคลซื้อเส้นใยจากร้านค้าในท้องถิ่นด้วยตนเอง ทอเป็นผืนผ้า แล้วนำไปส่งร้านเพื่อจำหน่ายต่อไป หรือจำหน่ายเองโดยผู้บริโภคไปซื้อที่บ้าน

ลักษณะที่ ๔ รวมกลุ่มดำเนินการโดยมีการจัดระบบโครงสร้างกลุ่มและกำหนดบทบาทให้สมาชิกในการบริหารจัดการ มีการแบ่งหน้าที่ มีระบบบัญชี และสมาชิกมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำกิจกรรมทุกขั้นตอน กลุ่มจัดการเรื่องการจัดหาเส้นใยมาจำหน่ายให้สมาชิกแต่ละคนในราคาต่ำกว่าท้องตลาด (ราคาทุน) เมื่อสมาชิกทอผ้าเสร็จ นำมาขายให้กับกลุ่ม โดยมีการกำหนดราคาซื้อและราคาขายผ้าอย่างเป็นระบบ มีการคัดคุณภาพผ้า จากนั้นกลุ่มจะจัดการเกี่ยวกับการขายและการตลาด และมีหน่วยงานสนับสนุนด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณ, การอบรม, เครื่องมือ, อุปกรณ์ และให้คำปรึกษา เป็นต้น ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการประกอบอาชีพ จำนวนสมาชิก และช่องทางการจำหน่ายผลผลิต ดังต่อไปนี้

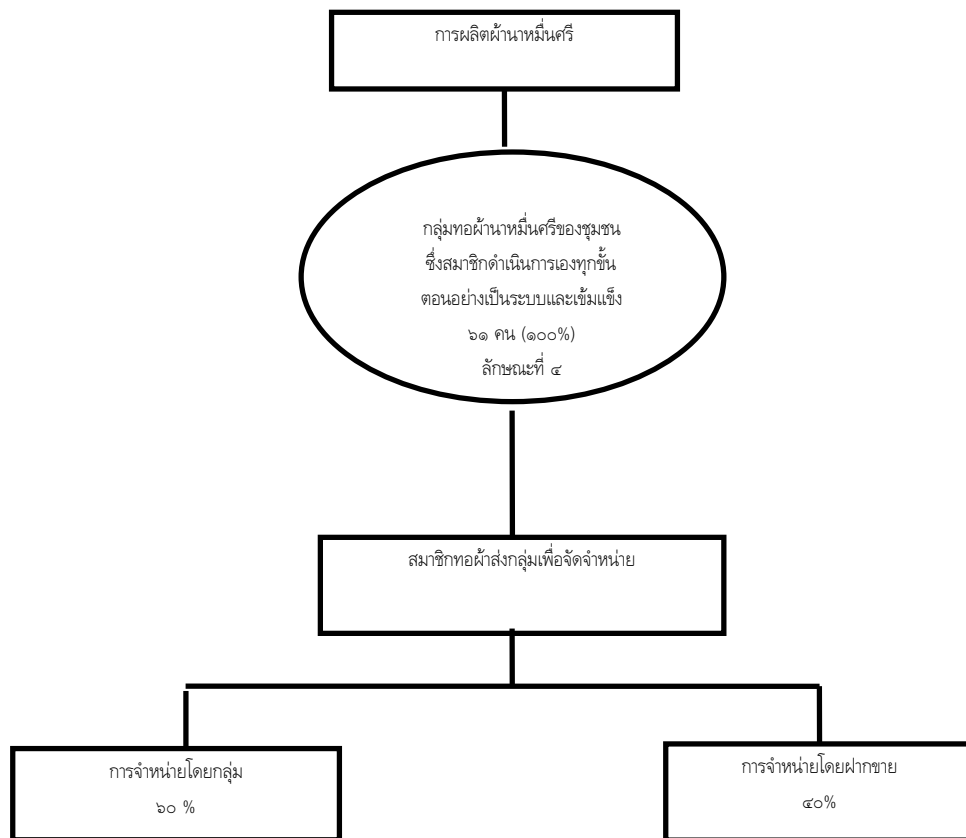
๑) แหล่งทอผ้าพุมเรียง จ. สุราษฎร์ธานี

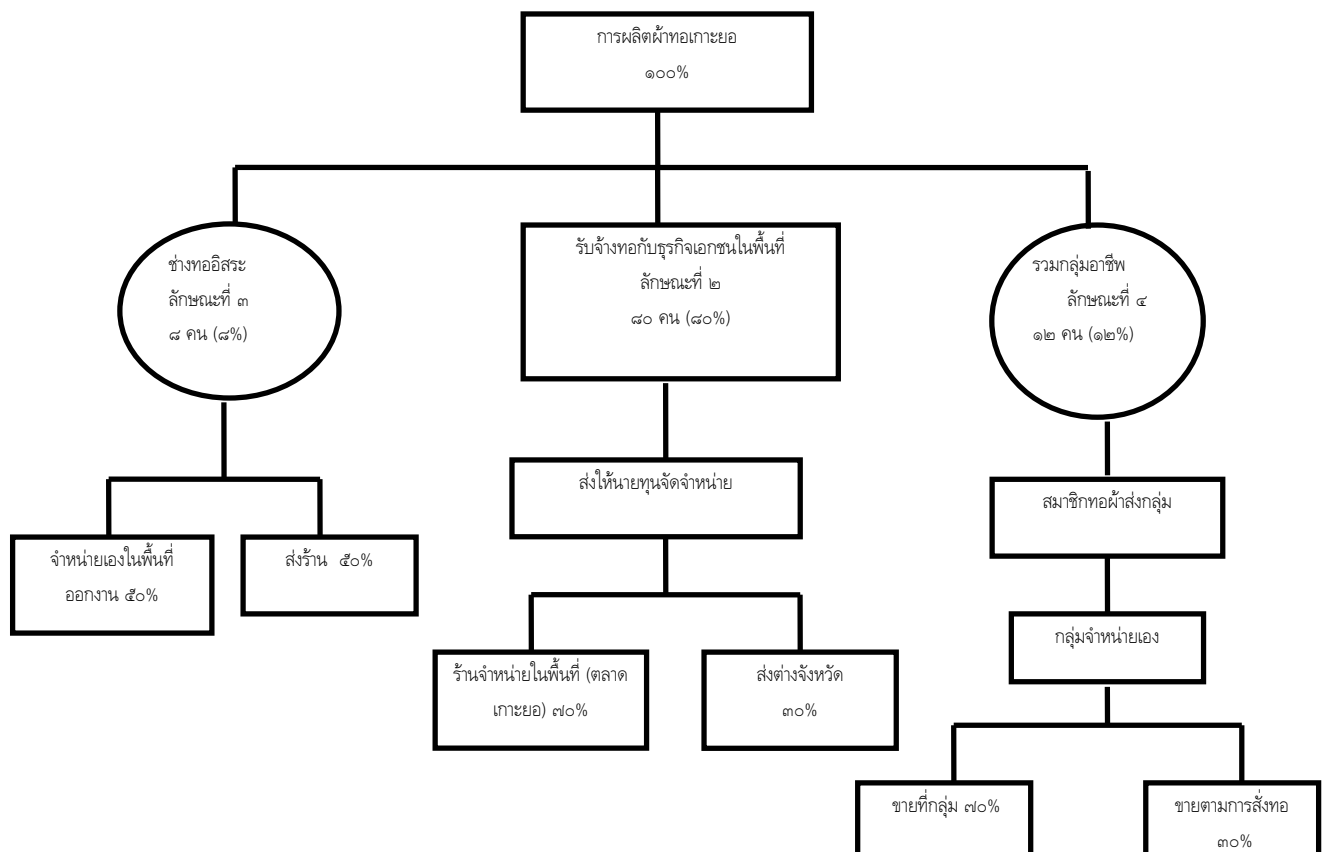
๒) แหล่งทอดผ้าทอนครศรีธรรมราช

๓) แหล่งทอดผ้าไหมนครี อ.นาโยง จ.ตรัง

๔) แหล่งทอดผ้าเกาะยอ จ.สงขลา

จากการดำเนินการในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวทำให้ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทอผ้ามีรายได้ดังแสดงในตารางที่ ๑ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะในการประกอบอาชีพของแต่ละบุคคล

ตารางที่ ๑ แสดงรายได้จากการทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้

ลำดับที่	แหล่งทอ	รายได้เฉลี่ย(บาท/เดือน)	หมายเหตุ
๑	ผ้าทอพุมเรียงจังหวัดสุราษฎร์ธานี	๒,๐๐๐-๘,๐๐๐	ทอเป็นอาชีพเสริม
๒	ผ้ายกนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช	๕,๐๐๐-๗,๐๐๐	ทอเป็นอาชีพหลัก
๓	ผ้าทอนาหมื่นศรี จังหวัดตรัง	๒,๐๐๐-๘,๐๐๐	ทอเป็นอาชีพเสริมและอาชีพหลัก
๔	ผ้าเกาะยอ จังหวัดสงขลา	๑,๘๐๐-๒,๕๐๐	ทอเป็นอาชีพเสริม

๑.๓ ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืน

การทอผ้าไม่ว่าจะเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริม เป็นการส่งเสริมการสร้างงานในชุมชน ซึ่งช่วยลดการอพยพแรงงานออกนอกพื้นที่เพื่อหางานทำในเมืองใหญ่ อันเป็นเหตุให้เกิดภาวะครอบครัวแยกส่วน การทอผ้าเป็นกิจกรรมที่สามารถทำภายในครอบครัวได้และสมาชิกในครอบครัวสามารถช่วยกันทำหรือทำงานร่วมกันได้ การทอผ้าเป็นลักษณะงานที่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันหรือทำร่วมกับการประกอบอาชีพอื่น ๆ ในท้องถิ่นได้ นอกจากนี้ในปัจจุบันการทอผ้ายังเป็นอาชีพที่รองรับสมาชิกในชุมชนที่ไม่มีงานทำเนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจ(เดิมรับจ้างโรงงาน) ซึ่งเท่ากับเป็นอาชีพที่สามารถช่วยป้องกันและคลี่คลายปัญหาทางสังคมได้ระดับหนึ่ง การส่งเสริมให้มีการสร้างงานในชุมชน ยังส่งผลถึงความสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มอาชีพกับการมีบทบาทและมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ในชุมชน ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากการตั้งกลุ่มทอผ่านหมื่นศรีซึ่งนอกจากสมาชิกมีรายได้จากการทอผ้าแล้ว การรวมกลุ่มกันยังสร้างโอกาสให้สมาชิกสร้างสรรค์กิจกรรมอื่น ๆ ที่มีความสอดคล้อง เชื่อมโยง และเอื้อประโยชน์อย่างกว้างขวางแก่สมาชิก เช่น สมาชิกกลุ่มทอผ้าจัดให้มีการอบรมทรัพย์สินของสมาชิก จัดให้มีสวัสดิการต่าง ๆ สำหรับสมาชิกในกลุ่ม เช่น การกู้ยืมเพื่อการลงทุนประกอบอาชีพสำหรับช่างทอที่ยังไม่สามารถช่วยตัวเองได้ในระยะแรก หรือให้สมาชิกใหม่ที่สนใจประกอบอาชีพทอผ้าแต่ไม่มีทุนในการจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ของตนเอง และจัดให้มีเวทีการเรียนรู้ของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการ การทำงานเป็นระบบ รวมถึงการตรวจสอบ ประเมินผลและพัฒนางาน ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อการดำเนินงานของกลุ่มแล้ว ยังสามารถนำไปปรับใช้กับการร่วมกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่สมาชิกกลุ่มทอผ้ามีบทบาทต่อครอบครัวและชุมชนด้วย จากการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพทอผ้า ซึ่งดำเนินการควบคู่กับกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกทำให้กลุ่มสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในส่วนที่สัมพันธ์กับชุมชนของตน และการสัมพันธ์ระหว่างชุมชนหรือสังคมภายนอกอย่างรู้เท่าทัน จะทำให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและขยายผลออกสู่กว้าง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ และการ ส่งเสริมให้สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพทอผ้า เช่น

การย้อมเส้นใยด้วยสีเคมีซึ่งไม่ปลอดภัยกับตนเองและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในการใช้การย้อมสีธรรมชาติในการผลิตผ้าจะทำให้การประกอบอาชีพดังกล่าวไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ นอกจากเป็นช่องทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต คุณภาพทางสังคมของสมาชิกและชุมชนแล้ว ยังเป็นช่องทางในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้า การทำงานเพื่อการส่งเสริมและพัฒนา ซึ่งจะทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากกลุ่มจะเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญ ทั้งในแง่ของผลสัมฤทธิ์และการขยายผลอย่างต่อเนื่อง

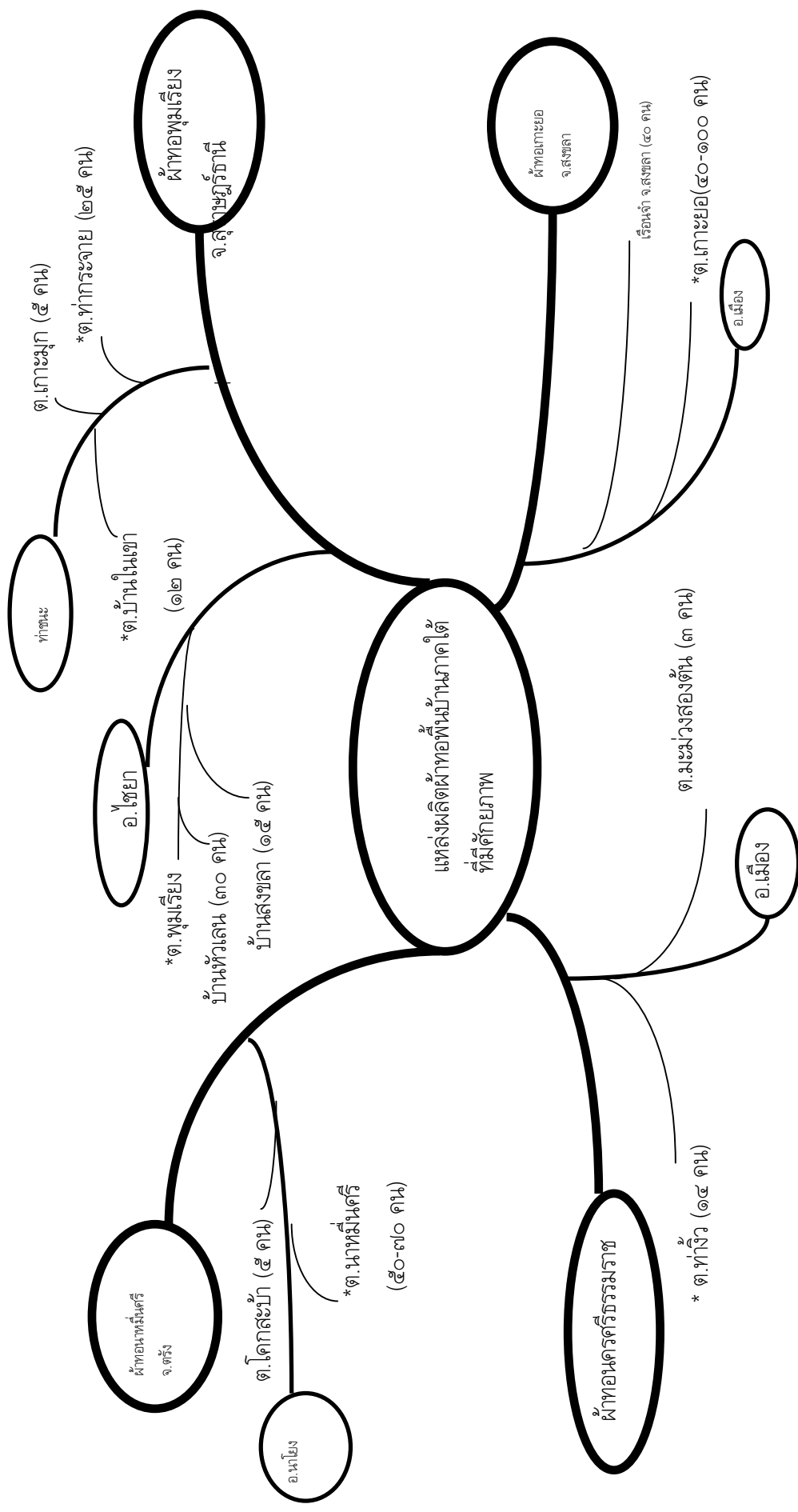
๑.๔ ด้านลดการนำเข้าและเพิ่มการส่งออก

ผลในประเด็นนี้ของผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ยังไม่ปรากฏเด่นชัดนักในปัจจุบัน เนื่องจากผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้อยู่ในระหว่างการพัฒนาตลาดในระดับท้องถิ่น และยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย จึงมีช่องทางในการสร้างค่านิยมการใช้ผ้าพื้นบ้านภาคใต้ในรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งคาดว่าจะสามารถส่งผลต่อการพัฒนาตลาดระดับท้องถิ่นได้ระดับหนึ่ง และส่งผลต่อการลดการนำเข้าในระยะต่อไปได้ เมื่อมีผู้นิยมใช้ผ้ามากขึ้นสำหรับการส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศนั้นยังไม่มี การดำเนินการอย่างชัดเจน อาจจะมีบ้างที่บุคคลนำติดตัวไปจำหน่ายเล็ก ๆ น้อย ๆ ในวงแคบ (เพื่อน,ญาติ)

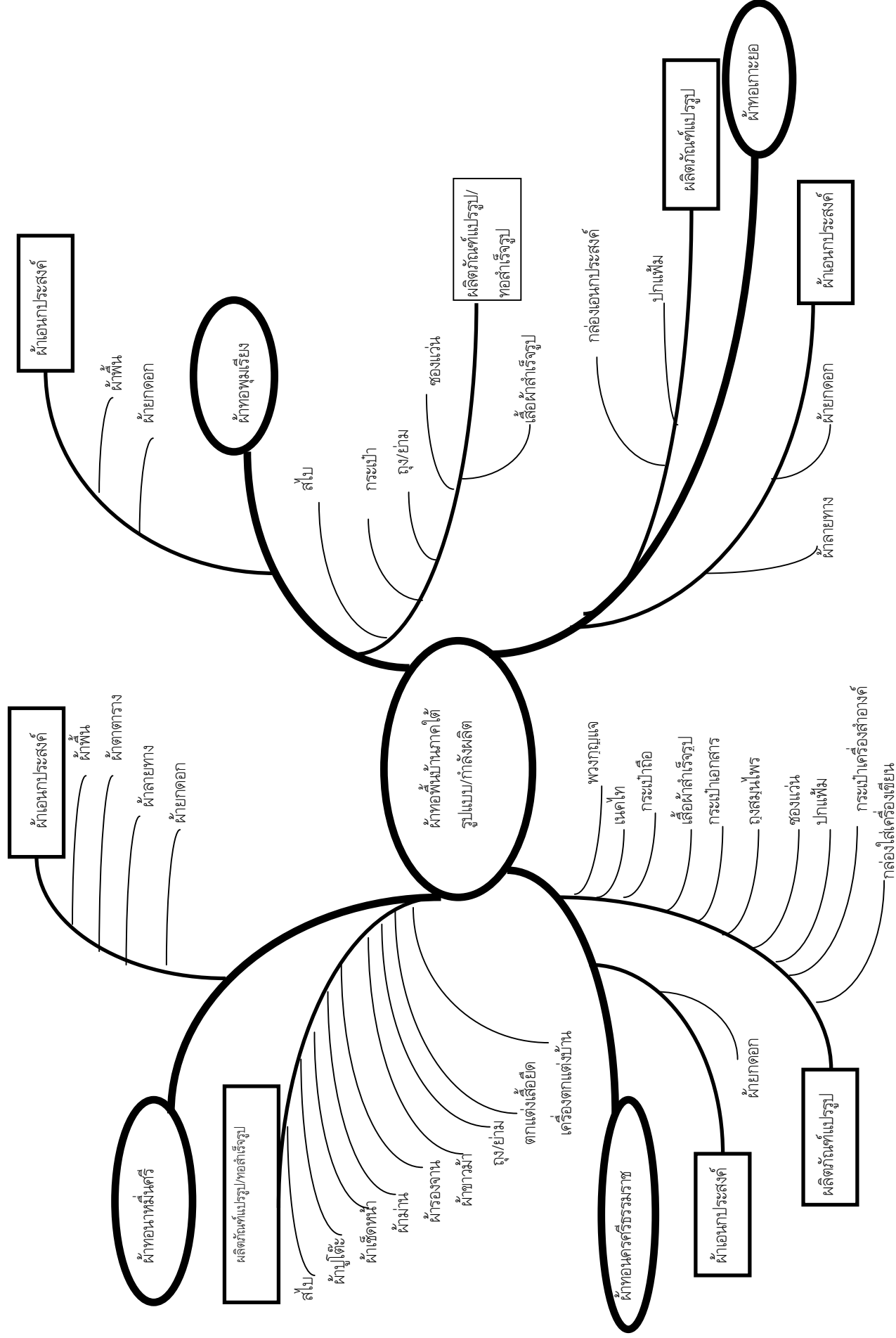
๒. แหล่งผลิตผ้าพื้นบ้านภาคใต้ที่มีศักยภาพและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ

แหล่งผลิตผ้าพื้นบ้านภาคใต้ที่มีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่การประกอบอาชีพที่ได้เปรียบเชิงการแข่งขันมีอยู่ ๔ แหล่งด้วยกัน(ดูรายละเอียดประกอบ) โดยแต่ละแหล่งมีวิธีการดำเนินงานแตกต่างกันไปตามความสมัครใจหรือความเคยชินที่ปฏิบัติกันมาแต่เดิม (ดังรายละเอียดในแผนภูมิที่ ๑)

แผนภูมิที่ ๑ แสดงแหล่งผลิตผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้ตอบสนองต่อการส่งเสริมเพื่อความเข้มแข็งในการผลิตที่ได้เปรียบเชิงการแข่งขัน

แผนภูมิที่ ๒ รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่สำคัญจากแหล่งทอดผ้าพันบ้านภาคใต้

ตารางที่ ๒ แสดงศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้

ลำดับ	ศักยภาพด้านต่าง ๆ	ระดับของศักยภาพ			
		สุราษฎร์ธานี	นครศรีธรรมราช	ตรัง	สงขลา
๑	การขยายจำนวนสมาชิกเพื่อเพิ่มกำลังการผลิต	สูง	สูง	สูง	สูง
๒	ฝีมือในการทอ	สูง	สูง	สูง	สูง
๓	คุณภาพของผลผลิต	สูง	สูง	สูง	สูง
๔	การดำเนินงานในลักษณะธุรกิจชุมชน	ปานกลาง	ปานกลาง	สูง	ปานกลาง
๕	แนวโน้มในการปรับตัวไปสู่การเป็นธุรกิจชุมชน	ปานกลาง	ปานกลาง	สูง	ปานกลาง

๓. กิจกรรมที่สำคัญ

๓.๑ การผลิตและการจัดจำหน่าย

ภูมิปัญญา : การทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้แต่ละแหล่งมีเอกลักษณ์ของลวดลายซึ่งใช้พื้นฐานภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาแต่ดั้งเดิม การทอผ้าจะใช้เทคนิคการทอยกดอก

เครื่องมือและอุปกรณ์ : ใช้กี่พื้นบ้าน (หูกหรือโหก) และกี่กระตุก ซึ่งมีช่างทำก๊ี่ในชุมชน สำหรับฟืม (พื้นหวี) และกระสวย ต้องสั่งซื้อจากกรุงเทพ เนื่องจากขาดการสืบทอดช่างทำฟืมและช่างทำกระสวย

วัตถุดิบ : เดิมเคยใช้ฝ้ายย้อมสีธรรมชาติที่ผลิตได้ในพื้นที่และไหม ซึ่งซื้อจากชุมชนอื่น แต่การทอผ้าในปัจจุบันทุกพื้นที่ใช้เส้นใยสังเคราะห์ (TC) หรือไหมย้อมสีเคมีสำเร็จรูป โดยสั่งซื้อจากกรุงเทพ

๓.๒ การพอกย้อม : ทุกพื้นที่ยังไม่มีมีการดำเนินงานในส่วนนี้ ยกเว้นกลุ่มทอผ่านนาหมื่นศรีซึ่งเริ่มให้ความสนใจต่อการทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ และกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนากระบวนการผลิต ซึ่งคาดว่าจะสามารถดำเนินการผลิตผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับพื้นที่อื่น ๆ ได้แสดงความสนใจในการพัฒนาคุณภาพผ้าโดยใช้เส้นใยย้อมสีธรรมชาติเช่นกัน

๓.๓ การออกแบบสำหรับการทอ : ส่วนใหญ่ใช้การสืบทอดการทอลวดลายดั้งเดิมจากช่างทอรุ่นก่อน ๆ มีการปรับปรุงรูปแบบ ขนาดของผืนผ้าเพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคบ้าง ลวดลายเอกลักษณ์บางส่วนถูกปรับเปลี่ยนหรือเลิกทำไป เช่น เชิงผ้าทอเกาะยอ เนื่องจากผู้บริโภคนิยมผ้าไม่มีเชิง ซึ่งสามารถใช้ในวัตถุประสงค์ที่หลากหลายมากกว่าในบางพื้นที่เช่น นาหมื่นศรี มีการประดิษฐ์ลวดลายใหม่ ๆ อยู่เสมอ โดยการใช้ฐานจากภูมิปัญญามาประยุกต์ สีสันของผืนผ้ายังอยู่ในขั้นที่ต้องการการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในเรื่องของสีสันทับลักษณะที่สอดคล้องกับการเพิ่มมูลค่า อย่างไรก็ตามโดยรวมแล้วช่างทอที่สามารถเก็บลายหรือออกแบบลวดลายได้มีอยู่จำนวนน้อย

๓.๔ การออกแบบสำหรับการแปรรูป

เนื่องจากการทำผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าพื้นบ้านภาคใต้ยังมีน้อยมาก และมีอยู่ในบางพื้นที่เท่านั้น เช่น นครศรีธรรมราช, พุมเรียง ประกอบกับตลาดยังไม่กว้างขวาง นักออกแบบและช่างฝีมือในท้องถิ่นมีน้อย ค่าจ้างงานฝีมือสูงและขาดคนมีฝีมือในการทำผลิตภัณฑ์แปรรูป ทำให้เป็นข้อจำกัดในการแปรรูปผ้าพื้นบ้านภาคใต้ ดังนั้นการออกแบบผ้าสำหรับการแปรรูปจึงยังไม่ได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ และไม่มีความกว้างขวางอย่างภูมิภาคอื่น ๆ สำหรับการแปรรูปบางส่วน(ส่วนน้อย) ดำเนินการโดยกลุ่มผู้แปรรูปผ้าในท้องถิ่น ส่วนใหญ่จะส่งผ้าไปแปรรูปในกรุงเทพ

๓.๕ การแปรรูป : การทอผลิตภัณฑ์แปรรูปมีลักษณะแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ทั้งในแง่ของรูปแบบและแหล่งผลิต กล่าวคือ

การแปรรูปผ้าทอพุมเรียง : จะดำเนินการโดยนักธุรกิจท้องถิ่น โดยบางส่วนผลิตในพื้นที่ บางส่วนส่งแปรรูปที่กรุงเทพ ซึ่งทำโดยเลียนแบบผลิตภัณฑ์ที่วางขายอยู่ตามท้องตลาดโดยทั่วไป เพียงแต่ใช้ผ้าพื้นบ้านเป็นวัตถุดิบ

การแปรรูปผ่านนครศรีธรรมราช : ส่งผ้าเป็นวัตถุดิบเพื่อการแปรรูปในกรุงเทพแล้วส่งกลับมาจำหน่ายในพื้นที่ โดยผู้แปรรูปซื้อผ้าจากแหล่งจำหน่ายในท้องถิ่น นำไปแปรรูปแล้วส่งกลับมาจำหน่ายให้กับนักธุรกิจในท้องถิ่น เพื่อจัดจำหน่ายปลีกหรือส่งต่อไป

การแปรรูปผ่านนาหมื่นศรี : ส่วนใหญ่เป็นการทอเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป จากขั้นตอนการทอผลิตภัณฑ์แปรรูปที่ต้องมีการออกแบบและตัดเย็บใหม่ เช่น ยาม, กระเป๋า, ถุงหิ้ว, การตกแต่งเสื้อผ้า และอุปกรณ์ตกแต่งบ้านจะผลิตโดยกลุ่มแปรรูปในท้องถิ่น

การแปรรูปผ้าทอเกาะยอ : ยังทำอยู่ในปริมาณน้อยและทำเฉพาะเมื่อมีการสั่งเท่านั้น โดยกลุ่มแปรรูปในท้องถิ่น

๓.๖ การจำหน่าย :

กลุ่มทอผ้าที่ดำเนินงานในลักษณะธุรกิจชุมชนส่วนใหญ่จำหน่ายผ้าในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

๑. จำหน่ายที่กลุ่ม โดยสมาชิกหมุนเวียนกันประจำหน้าร้านของกลุ่มโดยไม่มีค่าตอบแทน
๒. ฝากจำหน่ายกับหน่วยงาน ส่วนราชการหรือเอกชนที่มีความคุ้นเคยกันมาก่อน
๓. การทอจำหน่ายตามคำสั่งของผู้บริโภค
๔. จำหน่ายที่บ้านช่างทอ เมื่อมีคนไปเยี่ยมชม
๕. หน่วยงานที่รับฝากจำหน่าย จัดเป็นตลาดนัดภายในองค์กร
๖. การไปจำหน่ายตามงานหรือเทศกาล ซึ่งกลุ่มได้รับเชิญมา

๓.๗ การจัดการ

ระดับกลุ่มในชุมชน

โครงสร้างและกระบวนการกลุ่ม : ยังมีความไม่สมบูรณ์ ซึ่งอาศัยระยะเวลาในการพัฒนาเพื่อให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนและในบรรดาแหล่งทอทั้ง ๔ แห่ง มีเพียงกลุ่มทอผ่านนาหมื่นศรี จ.ตรัง ที่มีลักษณะ

การจัดการแบบธุรกิจชุมชนอย่างชัดเจนโดยมีการแบ่งบทบาทและหน้าที่ของสมาชิก การมีส่วนร่วมของสมาชิก ระบบบัญชี การบัญชีควบคุมสต็อก บัญชีเบิกจ่ายวัสดุ การพัฒนาศักยภาพของสมาชิกและกลุ่ม เป็นต้น ส่วนแหล่งทออื่น ๆ นั้นยังมีการจัดการในลักษณะก้ำกึ่งระหว่างรูปแบบของกิจกรรมส่วนบุคคลกับการพัฒนาไปสู่การจัดการแบบธุรกิจชุมชน

สำหรับการจัดการในลักษณะธุรกิจขนาดย่อมนั้นจะไม่กล่าวถึงในที่นี้

ระดับเครือข่ายระหว่างชุมชน

การจัดการในลักษณะเครือข่ายผ้าทอในเรื่องของการทำผลิตภัณฑ์แปรรูป โดยดำเนินการออกแบบ จัดหากลุ่มช่างแปรรูปหรือแหล่งผลิตร่วมกัน โดยใช้ผ้าทอของแต่ละท้องถิ่นเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ในประเด็นต่าง ๆ โดยสรุป

๑. ข้อมูลหัตถภูมิด้านการตลาดผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้

สภาพตลาด : เป็นตลาดระดับท้องถิ่น กล่าวคือ ผ้าทอพื้นบ้านจากแต่ละแหล่งยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายแม้ในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งผลิต ลักษณะตลาดยังเป็นตลาดเชิงรับมากกว่าเชิงรุก ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายยังไม่หลากหลาย กลุ่มผู้ผลิตส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจเรื่องการตลาด จึงเน้นการขายในพื้นที่เป็นหลัก ในปัจจุบันตลาดผ้าพื้นบ้านภาคใต้ยังอยู่ในวงแคบมาก (ระดับท้องถิ่นในจังหวัดที่มีแหล่งทอ) ดังนั้นจึงยังสามารถขยายตลาดได้อีก และการตลาดที่เชื่อมต่อกับต่างท้องถิ่นก็มีน้อยเช่นกัน

จากความแตกต่างของลักษณะการดำเนินงานในแต่ละพื้นที่ ทำให้แหล่งตลาด ช่องทางการตลาด กลุ่มและขนาดของผู้มีอำนาจซื้อ สามารถประเมินได้เป็นภาพกว้าง ๆ ประกอบกับผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้เพิ่งฟื้นตัวจากภาวะเสื่อมถอยทางค่านิยม ในการประกอบอาชีพจึงทำให้ผ้าทอดังกล่าวยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย และอยู่ในระยะของการปรับปรุงคุณภาพเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ อย่างไรก็ตามพอจะสรุปสาระเกี่ยวกับแหล่งตลาด ช่องทางตลาดและผู้มีอำนาจซื้อได้ดังนี้

แหล่งตลาดในปัจจุบัน : ส่วนใหญ่จำหน่ายในพื้นที่หรือจังหวัดที่มีการทอเท่านั้น โดยกลุ่มเป้าหมาย คือ

๑. ข้าราชการ (เพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วเพื่อสนองนโยบายรัฐบาลและแนวโน้มในการขยายจำนวนกว้างขวางขึ้น)
๒. กลุ่มนักกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดที่มีการทอผ้า
๓. ผู้บริหารขององค์กรเอกชนที่ประสานงานกับราชการ
๔. บริษัท โรงแรม ที่มีชุดพนักงาน
๕. สมาชิกในหมู่บ้าน (บางพื้นที่ คือ นาทมื่นศรี เกาะยอ และพุมเรียง)
๖. นักท่องเที่ยว
๗. นักสะสมผ้าในท้องถิ่น

ช่องทางตลาด : เนื่องจากผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ยังอยู่ในระยะเริ่มต้นของพัฒนาการทุกด้าน จึงยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายแม้ในท้องถิ่นเอง ดังนั้นช่องทางตลาดในระดับท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค จึงยังมีความสำคัญ (ยังไม่อิ่มตัว)

๑. ขยายตลาดในกลุ่มข้าราชการ องค์กรภาคเอกชน ผู้นำท้องถิ่นในลักษณะของแบบฟอร์มหน่วยงาน รวมถึงหน่วยงานที่ต้องการของที่ระลึกหรืออุปกรณ์การจัดสัมมนา
๒. ขยายตลาดไปยังจังหวัดอื่น
๓. ขยายตลาดและส่งเสริมให้ประชาชนในภาคใต้โดยทั่วไปสวมใส่เพื่อแสดงภาพลักษณ์ของท้องถิ่น
๔. ขยายตลาดไปในกลุ่มนักศึกษา เยาวชน
๕. แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ของใช้ต่าง ๆ
๖. ขยายตลาดไปสู่ตลาดสากล ร่วมกับผ้าของแหล่งอื่น ๆ

กลุ่มผู้มีอำนาจซื้อ

๑. กลุ่มคนที่มีเงินเดือนประจำใน 14 จังหวัดภาคใต้และภาคอื่น ๆ เช่น ข้าราชการ พนักงานองค์กรเอกชน
นักศึกษา เยาวชน
๒. หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนซึ่งจำเป็นต้องใช้เป็นของที่ระลึก หรือใช้ในการจัดประชุมสัมมนา
๓. ประชาชนผู้ประกอบการส่วนตัว
๔. นักท่องเที่ยว
๕. นักสะสมผ้า

ตารางที่ ๓ สรุปข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทอผ้า, การสนับสนุนและการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ลำดับที่	รายการ	แหล่งทอ				หมายเหตุ
		สุราษฎร์ธานี	นครศรีฯ	ตรัง	สงขลา	
๑	การผลิตผ้าทอเส้นใยธรรมชาติ ย้อมสีธรรมชาติ			/		นครและสงขลาอยู่ในระหว่างพัฒนา
๒	การผลิตผ้าทอเส้นใยสังเคราะห์ย้อมสีเคมี	/	/	/	/	ทำต่อเนื่องกันมานาน
๓	การทอด้วยกี่พื้นบ้าน (กึ่งมือ)	/	/	/		สืบทอดมาแต่โบราณ
๔	การทอด้วยกี่กระตุก	/	/	/	/	ได้จากกรมอบรม
๕	มีการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง	/	/	/	/	ดำเนินการหลายลักษณะ
๖	การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้า	/*	/*	/	/	ยังไม่มีความหลากหลาย *นายทุนดำเนินการ
๗	ดำเนินการโดยผู้ผลิตขนาดย่อม	/	/	/	/	มีความพร้อมสามารถขยายจำนวนผู้ผลิตได้ หากตลาดขยายตัวขึ้น
๘	การส่งผ้าหรือผลิตภัณฑ์ไปขายที่กรุงเทพฯ	/				ดูวิกิผ้าไหม

ลำดับที่	รายการ	แหล่งทอ				หมายเหตุ
		สุราษฎร์ธานี	นครศรีฯ	ตรัง	สงขลา	
๙	การตื่นตัวต่อการประกอบอาชีพทอผ้าของสมาชิกในชุมชน	/	/	/	/	อยู่ระหว่างการ พัฒนากระบวนการ การกลุ่มให้เข้มแข็ง
๑๐	การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ	/	/	/	/	
๑๑	การสนับสนุนจากองค์กรภาคเอกชน		/			
๑๒	แหล่งถ่ายทอดเทคโนโลยี ๑๒.๑ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ๑๒.๒ ศูนย์พัฒนาอาชีพสงขลา ๑๒.๓ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ๑๒.๔ ผู้รู้ในท้องถิ่น ๑๒.๕ ระหว่างกลุ่มทอผ้าในท้องถิ่นต่าง ๆ (แลกเปลี่ยนเทคนิคการทอ กัน)	/	/	/	/	ดำเนินการโดยกา รอบรมเชิงปฏิบัติ การ, เสวนา การ ศึกษาดูงานของ สมาชิกกลุ่ม

๓. หน่วยงานสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านไทยในภาคใต้ ได้แก่

๓.๑ ศูนย์ส่งเสริมศิลปและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ต.คอหงส์

อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา ๙๐๑๑๐

ขอบเขตงานที่รับผิดชอบ

- ๑) ศึกษา วิจัยองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการส่งเสริมให้เป็นทางเลือกในการ
พึ่งพาตนเองของชุมชน
- ๒) อนุรักษ์ ทำนุบำรุง พื้นฟู ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้มีศักยภาพใน
การสร้างเสริมเข้มแข็งแก่ชุมชน และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน
- ๓) เผยแพร่ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น ประเทศ และนานาชาติ
- ๔) การสร้างเครือข่ายเพื่อการทำงานทางวัฒนธรรม

ผลงาน ในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการส่งเสริมและพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้

๑) งานศึกษาวิจัย

- ๑.๑) การสำรวจและศึกษาแหล่งทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้ (อยู่ระหว่างการจัดทำรายงาน)
- ๑.๒) การรวบรวมและศึกษาตัวอย่างและลวดลายผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ (อยู่ระหว่างการจัดทำรายงาน)
- ๑.๓) การสำรวจกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติในภาคใต้ (ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว)
- ๑.๔) การศึกษาโครงสร้างและกระบวนการกลุ่มทอผ้าที่เหมาะสมและยั่งยืน กรณีศึกษา :
กลุ่มทอผ้าหน้าหมั่นศรี จ.ตรัง (อยู่ระหว่างดำเนินการ)
- ๑.๕) การศึกษาเพื่อการพัฒนาตลาดผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ (อยู่ระหว่างดำเนินการ)

๒. งานส่งเสริมและพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้

๒.๑) รับผิดชอบโครงการส่งเสริมและพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ทุกด้าน

๒.๒) พื้นที่เป้าหมายที่รับผิดชอบโดยตรง คือ การฟื้นฟูและขยายกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี (๘ หมู่บ้าน)

อ.นาโยง จ.ตรัง

๒.๓) พื้นที่เป้าหมายที่ปฏิบัติงานร่วมกับเครือข่าย คือ

- กลุ่มทอผ้าเกาะยอ (๕ หมู่บ้าน) อ.เมือง จ.สงขลา
- กลุ่มทอผ้านคร อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
- กลุ่มทอผ้าพุมเรียง อ.ไชยา และ อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี

๒.๔) ลักษณะกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ ที่ดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่อง คือ

๒.๔.๑) จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน สำหรับช่างทอผ้าและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในรูปแบบต่างๆ เช่น

- การสัมมนา
- การอบรมเชิงปฏิบัติการ
- การศึกษาดูงาน
- การพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกลุ่มทอผ้าต่าง ๆ
- การเสวนาในกลุ่ม (กิจกรรมประจำ)

๒.๔.๒) จัดกิจกรรมส่งเสริมและประชาสัมพันธ์คุณค่าผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้

- นิทรรศการการสาธิต สืบและการแสดงให้ความรู้เรื่องผ้าพื้นบ้านภาคใต้ในงานทอไทให้โลกแล ครั้งที่ ๑ และ ๒ และดำเนินการอย่างต่อเนื่องในรูปแบบการให้บริการวิชาการ
- จัดจำหน่ายโดยให้ช่างทอพบกับผู้บริโภคโดยตรง
- จัดตลาดนัดผ้าพื้นบ้านในมหาวิทยาลัยและในงานประชุมสัมมนาของมหาวิทยาลัย

๒.๕) การจัดตั้งกองทุนส่งเสริมและพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ และได้นำงบประมาณจากกองทุนไปใช้ประโยชน์ดังนี้

๑) สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์การทอผ้า เพื่อการฟื้นฟูกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี

๒) จัดการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน เพื่อพัฒนากลุ่มนาหมื่นศรี และกลุ่มทอผ้าในภาคใต้

๓) สนับสนุนงบประมาณบางส่วนเพื่อการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้

๒.๖) การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้เพื่อให้เป็นศูนย์การศึกษาและให้บริการวิชาการและประชาสัมพันธ์คุณค่าของผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ โดยดำเนินการร่วมกับชุมชน ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างเตรียมการ และคาดว่าจะสามารถเปิดให้บริการแก่ชุมชนได้ภายในปี ๒๕๔๒ นี้

๒.๗) งานสร้างเครือข่ายคนทำงานเพื่อผ้าพื้นบ้านภาคใต้ โดยเป็นศูนย์ประสานงานของเครือข่ายหน่วยงานหรือองค์กรที่ส่งเสริมการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ทุกพื้นที่

๓.๒ ศูนย์พัฒนาอาชีพสงขลา ศรีเกียรติพัฒนา ตั้งอยู่ ม. ๒ ต.พะวง อ.เมือง จ.สงขลา ๙๐๐๐๐

ขอบเขตงานรับผิดชอบ

- ทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ให้ความรู้ ศึกษาวิจัยงานด้านศิลปหัตถกรรม และอุตสาหกรรมพื้นบ้าน

ผลงาน

- สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านอื่น
- จัดตั้งกลุ่มทอผ้ากลุ่มราชวัตร สนับสนุนให้ยืมเงินทุน ๕๐,๐๐๐ บาท เมื่อปี ๒๕๔๑ และทางกลุ่มสามารถดำเนินการพัฒนาผ้าทอให้มีเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มในช่วงระยะแรก ประมาณ ๑๐ เดือน มีทุนหมุนเวียนประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ บาท
- จัดฝึกอบรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ขณะนี้กลุ่มมีงานส่งเข้ามามากพอสมควร

พื้นที่เป้าหมาย

- ในช่วงปี ๒๕๔๐-๒๕๔๒ ใช้พื้นที่ ต.เกาะยอ อ.เมือง จ.สงขลา ทั้ง ๙ หมู่บ้าน

๓.๓ กลุ่ม ๑๒ นักษัตริ

เป็นชื่อของกลุ่มนักธุรกิจจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีคุณวิภา พู และคุณสุธรรม ไชยถนเกียรติ เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม โดยเฉพาะการมีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของชุมชน และจากการที่กำหนดชื่อกลุ่มว่า “๑๒ นักษัตริ” หมายถึง หัวเมืองทั้ง ๑๒ เมือง โดยเริ่มจาก จ.ชุมพร-ไทรบุรี แสดงถึงอาณาจักรของชาวลใต้ ทางกลุ่มจึงเลือกคำว่า ๑๒ นักษัตริ ในภาพรวมของ “หัตถกรรมของชาวลใต้”

ปี ๒๕๓๖ กลุ่ม ๑๒ นักษัตริ โดยคุณวิภา พู ได้เล็งเห็นคุณค่าและให้ความสนใจเกี่ยวกับผ้ายกเมืองนครฯ ซึ่งนับวันจะสูญหายไป จึงเกิดแนวคิดที่จะเร่งอนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมอาชีพการทอผ้า โดยได้เริ่มเข้าไปศึกษา กลุ่มทอผ้าบ้านมะม่วงปลายแขน ซึ่งมีคุณละออง บัวเพชร เป็นผู้ดูแลการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งในขณะนั้นทางกลุ่มกำลังประสบปัญหาด้านเงินทุนในการสั่งซื้อเส้นใย และปัญหาด้านการตลาดผ้าทอ คุณวิภา พู จึงเริ่มให้การสนับสนุนและการช่วยเหลืองบประมาณในการสั่งซื้อเส้นใย และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม โดยการรับซื้อผ้าทั้งหมดที่ทางกลุ่มทอได้ โดยซื้อในระบบเงินสด เพื่อให้คุณละออง บัวเพชร นำเงินไปจ่ายค่าจ้างทอแก่สมาชิกในกลุ่ม ต่อมาในปี ๒๕๓๗ ทางกลุ่ม ๑๒ นักษัตริ จึงเริ่มการทำแผนเพื่อพัฒนาตลาดผ้าทอฯ โดยคุณวิภา พู ได้ติดต่อขอเช่าพื้นที่ของศูนย์ การค้าโอเชียน เพื่อเป็นจุดขายผ้าทอในระยะแรก ต่อมาคุณวิภา พู จึงเริ่มขอความร่วมมือร้านค้า(ที่รู้จักในจังหวัดนครฯ)ในการนำผ้าทอไปวางจำหน่ายโดยให้ร้านค้าต่าง ๆ มารับผ้าไปจำหน่ายในระบบเงินเชื่อ โดยคุณวิภา พู ต้องรับภาระในการลงทุนรับซื้อผลผลิตผ้าทอจากกลุ่มทั้งหมด เพื่อให้กลุ่มมีระบบเงินทุนหมุนเวียนที่คล่องตัวขึ้น แต่ในขณะเดียวกันเมื่อตลาดผ้าทอเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น

ทางกลุ่มจึงต้องเพิ่มกำลังผลิต โดยต้องมีการจัดทำที่ทอผ้าเพิ่มขึ้นจากเดิม ๘ หลัง เป็น ๑๔ หลัง ซึ่งคุณวิภา พู ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุในการจัดทำที่ และทางกลุ่มทอผ้ารับผิดชอบในการจัดทำที่ โดยคุณพ่อของคุณละออง บัวเพชร ซึ่งเป็นช่างทำที่เป็นผู้ดำเนินการจัดทำ เมื่อมีการเพิ่มกำลังผู้ผลิตขึ้น ทางกลุ่มจึงมีความจำเป็นในการเพิ่มทุนในการสั่งซื้อด้าย ซึ่งทางคุณวิภา ก็ได้ให้การช่วยเหลือเงินลงทุนสำรองในการสั่งซื้อเส้นใย และยังคงรับภาระในการรับซื้อผลผลิตผ้าทอทั้งหมดจากกลุ่มด้วยระบบเงินสดจนถึงปัจจุบันนี้

ต่อมาได้มีกลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น กลุ่มจักสาน, กลุ่มกล้วยฉาบ, กลุ่มขนมทองม้วน ฯลฯ ได้มาติดต่อทางกลุ่ม ๑๒ นักชัตร ให้ช่วยเหลือด้านการตลาด ซึ่งทางคุณวิภาได้ดำเนินการช่วยเหลือโดยให้กลุ่มต่าง ๆ ส่งผลผลิตมาให้ทดลองชิมรสชาติ โดยขอความร่วมมือจากอาจารย์สอนคหกรรมจากสถาบันต่าง ๆ เป็นผู้ชิมและให้คำแนะนำในการปรับปรุงรสชาติเพื่อให้กลุ่มต่าง ๆ นำไป ปรับปรุง จากนั้นคุณวิภาได้รับซื้อผลผลิตของกลุ่มหัตถกรรมต่าง ๆ ทั้งหมดในระบบเงินสด ซึ่งทำให้กลุ่มผู้ผลิตต่าง ๆ สามารถดำเนินการอยู่ได้ ผลจากการช่วยเหลือในการขยายตลาดผลผลิตจากกลุ่มหัตถกรรมต่างๆ ของกลุ่ม ๑๒ นักชัตร ทำให้เกิดการขยายกลุ่มคนทำงาน สำหรับกลุ่มผู้ผลิต packing อาหารพื้นบ้าน โดยให้แม่บ้านที่ว่างงานรวมกลุ่มตามความสนใจ ประมาณ ๒-๓ คน ฝึกการทำ packing และทำหน้าที่บรรจุหีบห่อของผลิตภัณฑ์จากกลุ่มหัตถกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งจำหน่าย ซึ่งขณะนี้คุณวิภาได้ขยายตลาดสินค้าดังกล่าวไปยังจังหวัดสงขลา, โคราช , ภูเก็ต รวมกลุ่มหัตถกรรมทั้งหมดที่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่ม ๑๒ นักชัตร ๑๓ กลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มหัตถกรรมจากจังหวัดพัทลุงและนครศรีธรรมราช

๓.๔ องค์กรพัฒนชุมชนในทุกพื้นที่ ซึ่งให้การสนับสนุนอาคาร, กี้อผ้า งบประมาณในการจัดหาวัสดุ

เงินทุน

๓.๕ องค์การบริหารส่วนตำบล

๓.๖ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

๓.๗ สำนักงานจังหวัด

ตารางที่ ๔ แสดงหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนการส่งเสริมและพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้แหล่งต่าง ๆ

ลำดับที่	หน่วยงาน	ผู้บริหาร	นครศรีธรรมราช	ต้ง	สงขลา	ลักษณะการสนับสนุน
๑	ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพและวัฒนธรรม และกองทูลส่งเสริมและพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	/	/	/*	/	เครือข่ายการเรียนรู้ *พื้นที่รับผิดชอบครบวงจร อุปกรณ์ วัสดุดิบ เงินทุน
๒	ศูนย์พัฒนาอาชีพสงขลา “ศรีเกียรติพัฒนา”				/	เงินทุนหมุนเวียน, การตลาด
๓	กลุ่ม ๑๒ หักสัตว์		/			เงินทุน, การตลาด
๔	องค์กรพัฒนาชุมชน	/	/	/	/	อุปกรณ์ เงินทุน
๕	องค์การบริหารส่วนตำบล			/	/	เงินทุนหมุนเวียน, อุปกรณ์
๖	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม			/	/	การอบรม, อุปกรณ์
๗	สำนักงานจังหวัด			/		งบประมาณ
๘	สำนักงานเลขาธิการวัฒนธรรมแห่งชาติ			/		งบประมาณสำหรับการอบรม ศึกษาดูงาน
๙	องค์กรเอกชน, สมาคม, สโมสร เป็นต้น				/	อุปกรณ์
๑๐	กองทุนพัฒนาชุมชน (SIF)			/		เงินทุน
๑๑	เครือข่ายเกลือผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ (เครือข่ายทอไทให้โลกแล)	/	/	/	/	เครือข่ายเรียนรู้

ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับเทคโนโลยี นวัตกรรมและเครื่องมือที่ใช้ในการผลิตผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ด้านต่าง ๆ คือ

- การผลิตวัตถุดิบ** : ไม่มีแหล่งผลิตวัตถุดิบในภาคใต้ จึงต้องสั่งจ่ายซึ่งเป็นวัตถุดิบจากกรุงเทพ ซึ่งทุกกลุ่มใช้เส้นใยสังเคราะห์ย้อมสีเคมี
- : การใช้เส้นใยธรรมชาติ พบการใช้ไหมย้อมสีเคมีในการทอผ้าที่ ต.พุมเรียง อ.ไชยา และอ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี โดยการสั่งซื้อจากกรุงเทพหรือภาคอีสาน ซึ่งอาจมีการย้อมสำเร็จหรือนำมาย้อมที่พุมเรียง
- : การใช้ฝ้ายทอผ้า พบที่กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง แห่งเดียว โดยการซื้อฝ้ายปั่นสำเร็จจากกรุงเทพ

ปัญหา

๑. การเลี้ยงไหมในภาคใต้ยังไม่เพียงพอ และขาดความรู้ความชำนาญในการสาวเส้นไหม ต้องส่งไปทำที่อีสาน
๒. ในปัจจุบันไม่มีการปลูกฝ้าย และปั่นฝ้ายในภาคใต้
๓. มีปัญหาการสั่งซื้อวัตถุดิบ เช่น สีเส้นใยไม่ตรงตามความต้องการ, ราคาค่อนข้างสูง เนื่องจากการปรับราคา ความไม่แน่นอนของชนิดและปริมาณของวัตถุดิบที่ต้องการ
๔. ไม่สามารถสำรองวัตถุดิบในปริมาณที่เพียงพอ เนื่องจากต้องใช้ทุนมาก ต้องซื้อจากร้านค้าในพื้นที่ซึ่งมีราคาสูง
๕. เส้นใยขาดตลาดและราคาสูงขึ้น (ไม่สามารถคาดการณ์ได้แน่นอน)

การทอ : ใช้ทั้งที่บ้านและที่กระตุก

ปัญหา

๑. ช่างทำกีดในพื้นที่มีน้อยลง
๒. ไม่มีช่างทำอุปกรณ์ทอ เช่น ฟืม (ฟันทวี), กระสวย ต้องสั่งซื้อจากกรุงเทพ
๓. มีข้อจำกัดในการทอ ลวดลายดั้งเดิมที่ต้องใช้เทคนิคพิเศษ เนื่องจากการสืบทอดขาดช่วงไป ทำให้ขาดผู้รู้
๔. จำนวนคนสนใจประกอบอาชีพทอผ้ามากขึ้น แต่ขาดอุปกรณ์และเงินทุน

กระบวนการย้อม : มีการย้อมฝ้ายด้วยสีธรรมชาติสำหรับใช้ทอผ้าแห่งเดียว คือ ที่กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี อ.นาโยง จ.ตรัง ซึ่งอยู่ในระหว่างการพัฒนา

: การย้อมสีเคมี มีการย้อมไหมเฉพาะที่พุมเรียง พื้นที่อื่น ๆ ซื้อด้าย(ไหมประดิษฐ์)ย้อมสำเร็จรูปจากกรุงเทพฯ หรือช่างทออำเภอท่าชนะขึ้นไปย้อมไหมเองที่โรงงานในกรุงเทพฯ

ปัญหา

๑. ขาดความรู้เรื่องเทคนิคการย้อมสีธรรมชาติ
๒. ขาดความเข้าใจเรื่องคุณค่าและมูลค่าของการผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติ
๓. ขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติ จึงขาดความมั่นใจในการดำเนินงาน
๔. ขาดเงินทุนในการดำเนินการ

การแปรรูปและการออกแบบผลิตภัณฑ์ : ยังมีน้อย

ปัญหา

๑. ขาดประสบการณ์เกี่ยวกับการแปรรูป
๒. ไม่มีความรู้เรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์
๓. มีข้อจำกัดในการออกแบบสินค้าให้เหมาะสมกับการแปรรูป
๔. ขาดแหล่งให้การฝึกอบรมเกี่ยวกับการแปรรูป
๕. ขาดเงินทุนในการทำการแปรรูป
๖. ตลาดยังแคบ ทำให้ไม่มีความมั่นใจในการลงทุน
๗. ขาดการวิจัยเพื่อศึกษาความต้องการของตลาด

การรวมกลุ่ม : ในทุกพื้นที่มีการรวมกลุ่ม แต่มักไม่มีความยั่งยืน

ปัญหา

๑. ขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการกลุ่ม
๒. ชาวบ้านยังไม่เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม
๓. ขาดหน่วยงานที่ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม โดยการทำงานแบบคิดถึงองค์รวมและความต่อเนื่อง
๔. ขาดผู้นำกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ
๕. ขาดการสนับสนุนจากองค์กรภายในท้องถิ่นอย่างทั่วถึง
๖. ขาดการวิจัยกลุ่ม

การตลาด : มีข้อจำกัดในการขยายตลาด

ปัญหา

๑. จุดจำหน่ายไม่กว้างขวาง(อยู่ในหมู่บ้าน)
๒. ขาดการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่คุณค่าผ้าพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมการตลาด
๓. ชาวบ้านไม่มีความรู้เรื่องระบบการจัดการตลาดในทุกด้าน
๔. ขาดข้อมูลวิจัยด้านการตลาด

สถานภาพการวิจัย : มีผลงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและพัฒนาการทอผ้าน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเพื่อรวบรวมองค์ความรู้ และมีผลงานวิจัยน้อย

ปัญหา

๑. มีนักวิจัยที่ทำงานในพื้นที่จริงอยู่ในวงจำกัด (ภาคใต้มีน้อยมาก)
๒. ผลงานวิจัยไม่สอดคล้องกับการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการผลิต การตลาด และความยั่งยืนของกลุ่ม
๓. เงินทุนวิจัย และแหล่งทุนมีน้อย
๔. ไม่ได้ทำ Research และ Development ควบคู่กันไป ทำให้แก้ปัญหาชุมชนไม่ได้
๕. หน่วยงานสนับสนุนการวิจัยไม่ให้ความสำคัญกับการวิจัยที่มองทั้งระบบแบบเป็นองค์รวม

จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของกลุ่มผู้ผลิตผ้าพื้นบ้านภาคใต้

จุดแข็ง

๑. เป็นภูมิปัญญาที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น
๒. ส่งเสริมให้มีกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดในชุมชนได้
๓. เป็นกิจกรรมที่ร่วมกันทำได้ในครอบครัวและชุมชน
๔. ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานออกนอกชุมชน
๕. ใช้เทคโนโลยีง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน และเป็นเทคโนโลยีที่ผลิตซ้ำได้ในชุมชน
๖. ช่างทออาวุโสมีความตื่นตัวในการถ่ายทอดความรู้สู่ช่างทอรุ่นใหม่
๗. สมาชิกมีความมั่นใจในการประกอบอาชีพมากขึ้น
๘. การรวมกลุ่มทำให้ลดต้นทุนการผลิตจากเดิมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการทำงานของสมาชิก

จุดอ่อน

๑. กลุ่มผู้ผลิตยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ทุกขั้นตอนของการผลิต
๒. ต้นทุนการผลิตสูงทำให้ราคาผลิตภัณฑ์สูง
๓. ขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาคุณภาพผ้าทั้งในแง่รูปแบบ ลวดลาย และสีสันท
๔. ช่างทอที่สามารถทอลวดลายแบบดั้งเดิมซึ่งมีความสวยงามแต่ขั้นตอนซับซ้อนมีจำนวนน้อยลง
๕. ช่องทางจำหน่ายจำกัดยังไม่เข้าใจเรื่องการตลาด
๖. ขาดแคลนวัตถุดิบ(เส้นใย)ซึ่งต้องสั่งซื้อจากกรุงเทพ โดยไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า
๗. ขาดแคลนเงินทุนที่เพียงพอในการดำเนินงานอย่างครบวงจร
๘. ขาดความยืดหยุ่นในการเพิ่มกำลังผลิต
๙. ขาดอุปกรณ์ในการฝึกหัดสำหรับเยาวชนและช่างทอรุ่นใหม่
๑๐. ยังมีการรวมกลุ่มแบบธุรกิจชุมชนน้อย
๑๑. รายได้น้อยกว่าการประกอบอาชีพอื่น (บางพื้นที่ต่ำกว่าแรงงานขั้นต่ำ)
๑๒. ขาดผู้นำกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการทำธุรกิจชุมชน (เป็นนวัตกรรมใหม่สำหรับชาวบ้าน)

โอกาส

๑. นโยบายส่งเสริมการใช้ของไทย ของรัฐบาล
๒. กระแสความสนใจชุมชน
๓. สังคมให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาชาวบ้าน
๔. การส่งเสริมธุรกิจชุมชนทั้งระดับประเทศและเครือข่ายระดับโลก
๕. นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลต่อการขยายตลาด
๖. เป็นอาชีพเพื่อรองรับคนว่างงาน
๗. วิฤตเศรษฐกิจทำให้คนสนใจการประกอบอาชีพห่อผ้ามากขึ้น
๘. เป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพได้ทั้งเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม
๙. แหล่งทุนสนับสนุนให้ความสนใจอาชีพของชุมชน
๑๐. ตลาดยังไม่อิ่มตัว

ปัญหาอุปสรรค

จากการสำรวจข้อมูลในปี พ.ศ.๒๕๓๙ โดยการร่วมเสวนากับช่างทอผ้าพบว่าแหล่งทอผ้าทุกแหล่งมีปัญหาและสภาพวิกฤตไปในทิศทางเดียวกัน จนเป็นที่น่าวิตกว่ามรดกวัฒนธรรมอันเกิดจากภูมิปัญญาของมนุษยชาติที่ปรากฏอยู่ในผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้กำลังจะสูญหายไปอย่างน่าเสียดายยิ่ง และหากยังไม่มีการดำเนินการศึกษาอย่างรีบด่วนเพื่อรวบรวมองค์ความรู้ไว้อย่างเป็นระบบเพื่อให้มีพื้นฐานและความเข้าใจในการกำหนดทิศทางเพื่อการฟื้นฟู ส่งเสริม สืบทอด และพัฒนาอย่างเหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์แล้ว คงจะเป็นการยากยิ่งที่จะทำให้ภูมิปัญญาเหล่านั้นพลิกฟื้นคืนกลับมา และมีโอกาสในการพัฒนาไปสู่การเป็นทางเลือกของการประกอบอาชีพของผู้คนในชุมชนนั้น ๆ จนสามารถนำไปสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งสภาพของปัญหาอันเป็นเหตุและปัจจัยหลักของสภาพวิกฤตดังกล่าว สามารถสรุปได้ดังนี้คือ

๑) ปัญหาเกี่ยวกับการขาดความมั่นใจในการประกอบอาชีพทอผ้า

ลักษณะของปัญหาที่พบ	สาเหตุของปัญหา
๑. รายได้จากการทอผ้าน้อยกว่ารายได้จากการประกอบอาชีพอื่น	-เป็นงานฝีมือที่ต้องใช้เวลาในการผลิตมาก(ค่าแรงไม่คุ้มกับเวลา) -ข้อจำกัดในการเพิ่มผลผลิตอันเนื่องจากข้อจำกัดด้านปริมาณและคุณภาพของเครื่องมือทอผ้าที่ใช้งานมาเป็นเวลานาน -ช่างทอที่ขาดความชำนาญและฝีมือในระยะเริ่มหัดทอมีรายได้น้อยมาก จึงเกิดการท้อถอย -รายได้จากการทอผ้าไม่แปรตามคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ได้ (ใช้อัตราค่าจ้าง, ค่าตอบแทนอัตราเดียวกัน) -ยังไม่สามารถกำหนดราคาขายผ้าให้สอดคล้องกับต้นทุนการผลิต -มีทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่น จึงทอผ้าน้อยลง
๒. ตลาดผ้ายังไม่ขยายตัวเท่าที่ควร	-มีข้อจำกัดของรูปแบบ สีเส้นและระดับมาตรฐานเนื่องจากขาดการพัฒนาในการเลือกใช้วัตถุดิบ ทำให้ผ้าที่ทอได้มีลักษณะไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดบางระดับโดยเฉพาะตลาดระดับกลางซึ่งเป็นผู้บริโภคกลุ่มใหญ่และมีศักยภาพในการซื้อ -แหล่งจำหน่ายจำกัดอยู่เฉพาะภายในหมู่บ้านไม่มีแหล่งเผยแพร่ผลผลิตในเมืองที่สะดวกแก่ผู้ซื้อ -ยังไม่สามารถควบคุมคุณภาพหรือมาตรฐานผลผลิตได้ เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ

๒) ปัญหาเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มทอผ้าที่มีความเข้มแข็งและมั่นคง

ลักษณะของปัญหาที่พบ	สาเหตุของปัญหา
๑. มีจำนวนผู้นำกลุ่มจำกัด	-ผู้นำกลุ่มต้องรับภาระในการแก้ไขปัญหาทั้งทางด้านเทคนิคและเงินทุนมากเกินไป ทำให้ไม่มีแรงจูงใจในการเป็นผู้นำ
๒. การประสานเครือข่ายยังไม่เข้มแข็งและชัดเจนเท่าที่ควร	-ขาดผู้นำกลุ่มเครือข่าย -ชาวบ้านยังไม่ตื่นตัวและไม่เข้าใจและยังไม่เห็นประโยชน์ของการทำงานลักษณะเครือข่าย
๓. ขาดการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง	-องค์กรหรือหน่วยงานที่สนับสนุนไม่มีนโยบายการส่งเสริมที่มีทิศทางที่ชัดเจนและไม่คำนึงถึงผลที่ยั่งยืนในระยะยาว -ชาวบ้านดำเนินการตามลำพัง โดยขาดการเสริมสร้างประสบการณ์ในการจัดการและด้านอื่น ๆ ที่จำเป็น -การส่งเสริมเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวตามนโยบายเฉพาะกาลหรือการจัดงานต้อนรับงานประเพณี หรือตามความสนใจของผู้รับผิดชอบโครงการในภาครัฐ -การส่งเสริมและสนับสนุนที่ตรงกับความต้องการและการแก้ปัญหาของช่างทอผ้ายังมีไม่เพียงพอ -ไม่มีเครือข่ายขององค์กรที่มีศักยภาพในการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง
๔. ขาดทักษะในการจัดการกลุ่ม	-ขาดการให้ความรู้ในการจัดกระบวนการทำงานในลักษณะกลุ่ม -ขาดความรู้เกี่ยวกับระบบงานที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับการดำเนินงานของกลุ่ม เช่น การทำบัญชีต่าง ๆ, การแบ่งหน้าที่สมาชิก เป็นต้น

๓) ปัญหาเกี่ยวกับการสืบทอดศิลปการทอผ้า

ลักษณะของปัญหาที่พบ	สาเหตุของปัญหา
๑. ผู้มีความรู้ ความชำนาญระดับสูงมีจำนวนจำกัดและล้าวยเป็นผู้อาวุโส	-ช่างอาวุโสบางส่วนเปลี่ยนแนวทางการประกอบอาชีพทำให้ขาดต้นแบบในการถ่ายทอด -ช่างทออาวุโสบางพื้นที่ทงวิชาไม่ยอมถ่ายทอดความรู้ทั้งหมด -จำนวนช่างทออาวุโสที่มีความรู้ความชำนาญมีจำนวนน้อยและบางส่วนไม่สามารถรื้อฟื้นความทรงจำได้ (อายุมาก) - เทคนิคการทอผ้าในขั้นตอนต่าง ๆ ต้องใช้เวลาในการฝึกฝนจึงจะเกิดความชำนาญและสามารถสร้างสรรค์ได้

ลักษณะของปัญหาที่พบ	สาเหตุของปัญหา
๒. ขาดการจัดการสืบทอดอย่างเป็นระบบ	-ไม่มีการสร้างค่านิยมที่ดีและความภาคภูมิใจให้กับช่างทอผ้าและเยาวชนในท้องถิ่น -ขาดการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบทำให้ข้อมูลบางส่วนหายหรือเลือนลางไปเนื่องจากอาศัยความจำ ซึ่งช่างที่ชำนาญส่วนใหญ่เป็นผู้อาวุโส -ไม่มีตารางหรือกำหนดการเรียนการสอนที่ชัดเจนมักเป็นไปตามความสะดวก ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการถ่ายทอด -ขาดอุปกรณ์และงบประมาณสำหรับผู้ฝึกหัดทอและผู้สอนซึ่งต้องขาดรายได้จากกิจกรรมอื่น -ขาดแรงจูงใจในการรับสืบทอดในอนุชนรุ่นหลัง

๔) ปัญหาเกี่ยวกับการขยายจำนวนช่างทอผ้า

ลักษณะของปัญหาที่พบ	สาเหตุของปัญหา
๑. สมาชิกใหม่ไม่มีความมั่นใจในรายได้จากการทอผ้า	-สมาชิกใหม่ต้องใช้เวลาในการสร้างทักษะและความชำนาญจนกว่าจะได้ผลิตที่มีคุณภาพดี (ไม่มีหลักประกันรายได้ในระยะฝึกหัดทอและพัฒนาฝีมือ)
๒. สมาชิกใหม่ไม่มีศักยภาพในการจัดหาอุปกรณ์การทอผ้า เช่น กี่	-สมาชิกไม่มีกี่ในการทอผ้า โดยเฉพาะกี่กระตุกซึ่งชาวบ้านรุ่นใหม่นิยมมากกว่าซึ่งต้องใช้งบประมาณในการจัดหาค่อนข้างสูง (๘,๐๐๐ บาท/หลัง)
๓. สมาชิกใหม่ไม่สามารถจัดหาวัสดุในการทอ ได้อย่างอิสระ เช่น ด้าย และกลุ่มยังมีข้อจำกัดในการจัดหาวัตถุดิบสำรองไว้สำหรับสมาชิกใหม่อย่างเพียงพอ	-แหล่งขายวัตถุดิบในท้องถิ่นมีตัวเลือกจำกัดและมีลักษณะผูกขาดการจำหน่าย -ราคาวัตถุดิบสูงขึ้นเรื่อย ๆ และมักขาดตลาด (ในระดับท้องถิ่น) ช่างทอไม่มีอำนาจการต่อรองราคา กลุ่มช่างทอไม่มีเงินในการสำรองวัตถุดิบหรือซื้อในปริมาณมากซึ่งราคาจะถูกกว่า

ลักษณะของปัญหาที่พบ	สาเหตุของปัญหา
๔. จำนวนช่างทอที่สามารถทอผ้าโบราณและทอสดลายที่ซับซ้อนได้มีจำนวนจำกัดและมีแนวโน้มลดลงทำให้ขาดครูผู้สอนช่างรุ่นใหม่	-ช่างทอลายโบราณมักเป็นผู้อาวุโสและเก็บข้อมูลความรู้ไว้ในความทรงจำ -ช่างรุ่นใหม่ขาดความอดทนและขาดความสนใจในการฝึกหัดทอลายโบราณเนื่องจากต้องใช้เวลาานกว่าการทอด้วยก๊อกระดุก
๕. จำนวนช่างทอที่สามารถสร้างและเก็บลวดลายได้มีจำนวนน้อย	-การสร้างลายและเก็บตะกอลายเป็นทักษะที่ต้องอาศัยการฝึกฝนและฝึกสร้างสรรค์ซึ่งต้องใช้เวลามากและต้องมีความตั้งใจจริง -ค่าจ้างในการเก็บลายผ้ามีอัตราต่ำเกินไปไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้ช่างเก็บลายรุ่นเก่าและผู้ที่จะฝึกหัดใหม่

๕) ปัญหาด้านการขยายตลาดหรือการปรับปรุงระบบการตลาดและการควบคุมคุณภาพการผลิต

ลักษณะของปัญหาที่พบ	สาเหตุของปัญหา
๑. ส่วนใหญ่เป็นตลาดระดับท้องถิ่น	-กลุ่มช่างทอมีเงินทุนหมุนเวียนในการรับซื้อผ้าจากสมาชิกและจัดระบบการตลาดอยู่ในขีดจำกัดมาก - ชาวบ้านขาดความรู้เรื่องการตลาด
๒. ไม่มีแหล่งวางจำหน่ายผลผลิตที่สะดวกต่อผู้บริโภค	- ผู้บริโภคต้องไปหาซื้อผ้าในหมู่บ้านซึ่งอยู่ไกล - ผู้บริโภคไม่รู้จักแหล่งทอและแหล่งซื้อผ้า - การส่งเสริมให้ใช้ผ้าพื้นบ้านไม่ต่อเนื่องมักมีการใช้มากในเทศกาลหรือตามนโยบายพิเศษเป็นครั้งคราว
๓. การตลาดยังไม่มีหลักประกันที่สร้างความมั่นใจ	-มีผ้าทอเลียนแบบลายซึ่งผลิตโดยโรงงานมาขายแข่งขันในตลาด -มีการค้าระบบเงินเชื่อกับพ่อค้าคนกลางทำให้ผู้ทอได้รับค่าจ้างภายหลัง (รายได้ไม่แน่นอน)
๔. ความนิยมในการใช้ผ้าพื้นบ้านยังอยู่ในวงจำกัด	-ไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้คนรู้จักและใช้ผ้าทอในพื้นที่ภาคใต้ -คุณภาพผ้ายังไม่มีมาตรฐานแน่นอน ซึ่งขึ้นอยู่กับฝีมือช่างทอและคุณภาพของวัตถุดิบ(ด้าย)เท่าที่จะทำได้ในท้องถิ่น -ผู้บริโภคมีข้อจำกัดเกี่ยวกับแนวคิดในการนำผ้าทอพื้นบ้านไปใช้ประโยชน์ - ยังไม่สามารถควบคุมคุณภาพการผลิต

ลักษณะของปัญหาที่พบ	สาเหตุของปัญหา
๕. ช่างทอไม่สามารถทอผ้าได้ทันในกรณีผู้บริโภคสั่งในปริมาณมาก (ในเทศกาล) เนื่องจากให้เวลาในการทอไม่เพียงพอหรือขาดวัตถุดิบ	- เมื่อมีผู้สั่งผ้าปริมาณมากเกิดปัญหาผลิตไม่ทันเนื่องจาก ๑) ชีตจำกัดในการใช้แรงงานคน ๒) วัตถุดิบในท้องถิ่นไม่เพียงพอต่อการผลิตตามความต้องการในช่วงนั้น ๆ ๓) จำนวนช่างทอผ้าน้อยลงในบางฤดูกาล เช่น ฤดูทำนาหรือประกอบอาชีพเสริมอย่างอื่น เช่น การประมง ๔) ไม่มีการสำรองผลผลิตไว้จำหน่ายในช่วงขาดแรงงาน ๕) ผู้บริโภคให้เวลาในการทอจำกัด
๖. ชาวบ้านไม่มีความรู้เรื่องการตลาด	- ไม่มีการอบรมหรือให้ความรู้เกี่ยวกับระบบการตลาดกับชาวบ้าน - ชาวบ้านไม่มีความมั่นใจในการนำเสนอเพื่อการขายผ้าทอ - ชาวบ้านไม่รู้จักแหล่งที่มีกลุ่มเป้าหมาย
๗. ไม่มีหน่วยงานที่เข้าไปช่วยเหลือในการขยายตลาด	- หน่วยงานที่ส่งเสริมจะเน้นเรื่องการผลิตและยังไม่สามารถแก้ปัญหาด้านการตลาด - หน่วยงาน (เจ้าหน้าที่) ที่ส่งเสริมไม่มีความสันทัดในเรื่องการตลาด - หน่วยงานที่ส่งเสริมไม่เห็นความจำเป็นและแนวทางในการแก้ปัญหาด้านการตลาดหรือยังไม่สามารถดำเนินการแก้ไขให้บรรลุผลสำเร็จได้

เมื่อเปรียบเทียบในแง่ของการศึกษา วิจัย พัฒนา อนุรักษ์ ส่งเสริม และพัฒนาการทอผ้าพื้นบ้านของภาคใต้กับกิจกรรมลักษณะเดียวกัน ซึ่งเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องกับผ้าทอพื้นบ้านของภูมิภาคอื่น ๆ แล้ว จะพบว่าข้อมูล หรือองค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าทอพื้นบ้านของภาคใต้มีอยู่น้อยมาก กิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยในการฟื้นฟู อนุรักษ์ และส่งเสริมการพัฒนาภูมิปัญญาส่วนนี้ ก็มีอยู่น้อย ขาดความต่อเนื่อง และทิศทางที่ชัดเจน ดังนั้นหากจะให้ภาพรวมขององค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าทอพื้นบ้านในประเทศไทยมีความครบถ้วนของเนื้อหาโดยรวม และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางแล้ว การวิจัยและพัฒนาเป็นปัจจัยที่มีความจำเป็นอย่างมาก และจะต้องดำเนินการให้ทันกับเหตุการณ์ เนื่องจากการสูญเสียภูมิปัญญาส่วนที่ยังเหลืออยู่มีอัตราเสี่ยงที่น่าเป็นห่วงมาก และควรได้รับการเอาใจใส่อย่างจริงจังจากทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้สามารถดำรงคุณค่าแห่งภูมิปัญญาของชาติไทยไว้ได้ และมีส่วนในการสร้างความเข้มแข็ง และพลังทางวัฒนธรรมให้กับชุมชนอันเป็นแหล่งกำเนิดแห่งภูมิปัญญาน้อย่างยั่งยืนต่อไป

สรุปผลการประชุมเตรียมการสัมมนา

14 กันยายน 2542 ที่สกว.

■ ผอ. วิมจาก กสอ.

1. สภาพตลาด ในกรอบรายงานที่จะนำเสนอ หมายความว่าอย่างไร? ควรนำเสนอเชิงตัวเลข การขายในประเทศ ต่างประเทศ มีกี่เปอร์เซ็นต์ ในแต่ละกรณีศึกษา และกลุ่มต่าง ๆ ทั่วประเทศ
2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในข้อเสนอใช้อะไรเป็นตัวตั้ง ตลาด หรือผู้ผลิต

■ ผู้เข้าร่วมท่านอื่น ๆ

1. วัตถุดิบในที่นี้ หมายถึง เส้นใยประเภทไหน?
 2. การทอผ้าพื้นเมืองในที่นี้ คืออะไร “ทอมือ” เท่านั้นใช่หรือไม่
 3. การส่งเสริมการทอผ้าให้เป็นอาชีพหลัก อาชีพรอง จำเป็นต้องดูรูปแบบว่าแบบไหนสอดคล้องมีประสิทธิภาพ เพราะถ้าเสนอรูปแบบเดียว ก็จะมีปัญหาในการนำไปปฏิบัติ เพราะในความเป็นจริง คือ มีกลุ่มทอผ้าเป็นอาชีพรองเป็นส่วนมาก จำเป็นต้องยกระดับ กลุ่มที่ทอผ้าจริงจึงเป็นอาชีพหลักมีน้อย
 4. การส่งเสริม ควรให้เป็นทางเลือกอาชีพ และเหมาะสมกับวิถีชีวิตเป้าหมายสูงสุด คือ Green Product ซึ่งต้องอาศัยเวลาค่อย ๆ พัฒนาไป
- ข้อคิดเห็นอื่น ๆ
- ให้จัดหมวดหมู่ จุดอ่อน จุดแข็ง เพื่อทำข้อเสนอแนะให้ชัดเจน แบ่งบทบาทของผู้ผลิต ผู้ส่งเสริม ภาครัฐบาล

สรุปการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคผ้าทอพื้นเมือง

● จุดแข็ง

1. มีเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศไทย
2. เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถสืบทอดได้ด้วยการเรียนรู้ภายในชุมชน
3. กระบวนการผลิตและเทคโนโลยีไม่ซับซ้อนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
4. ผลผลิต หรือผลงานมีทั้งคุณค่ามูลค่า (สร้างอาชีพ สร้างรายได้)
5. สามารถทำได้ในครอบครัวในท้องถิ่นลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน
6. การพัฒนากลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมืองสามารถสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้

● จุดอ่อน

1. การทอผ้าพื้นเมืองมีหลายขั้นตอนต้องใช้เวลามาก
(เตรียมเส้นใย → ฟอกย้อม → สืบหูกเก็บลาย → ทอ)
2. กระบวนการผลิตและเครื่องมือที่ใช้ไม่สอดคล้องกับการผลิต เพื่อขาย (ในเชิงอุตสาหกรรมและการแข่งขัน)

3. ขาดความยืดหยุ่นในการเพิ่มกำลังการผลิต
4. คนรุ่นใหม่ในชุมชนไม่สนใจการทอผ้า
5. กลุ่มผู้ผลิตไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ในทุกขั้นตอนการผลิต ต้องสั่งซื้อวัตถุดิบและอุปกรณ์จากภายนอก
6. ต้นทุนการผลิตสูงเป็นผลให้ราคาผลิตภัณฑ์สูง
7. กลุ่มผู้ผลิตขาดข้อมูล ความรู้ สำหรับการผลิตและการออกแบบ
8. ผู้ผลิตขาดการควบคุมคุณภาพในทุกขั้นตอน
9. กลุ่มผู้ผลิตขาดความรู้ และประสบการณ์ไม่เพียงพอสำหรับการทำผลิตในเชิงธุรกิจ
10. ผ้าพื้นเมือง มีช่องทางในการจำหน่ายค่อนข้างจำกัด

● โอกาส

1. กระแสความสนใจเรื่องธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
2. กระแสนิยมไทย
3. สังคมให้ความสำคัญเรื่องคุณค่าของกลุ่มผู้ผลิต
4. การส่งเสริมธุรกิจชุมชนทั้งภายในประเทศและการเชื่อมโยงเครือข่ายระดับโลก
5. กระแสการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และวัฒนธรรม Eco-Tour

● ปัญหาอุปสรรค

1. ผู้บริโภคส่วนใหญ่ ขาดความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอเกี่ยวกับผ้าทอพื้นเมือง
2. คนกลางส่วนใหญ่ ขาดความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองไม่สามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้บริโภค
3. การพัฒนาที่ผ่านมาขาดข้อมูล และผลการวิจัย
4. กระบวนการส่งเสริมและเผยแพร่ ขาดการประสานงาน รวมทั้งขาดความต่อเนื่องจริงจัง จึงไม่เกิดประสิทธิผล
5. นโยบายรัฐที่ผ่านมาเน้นด้านวัฒนธรรมอย่างเดียว

ร่างข้อเสนอต่อผู้เข้าร่วมสัมมนา

จุดอ่อน อุปสรรค	สำหรับผู้ผลิต	สำหรับผู้ส่งเสริม	สำหรับรัฐบาล
<u>กลุ่มที่ 1</u> เครื่องมืออุปกรณ์ที่พิมพ์ หม้อ ย้อม เต่า เส้นใย และสีย้อม คนทอผ้า	- ปรับปรุงประสิทธิภาพ - เน้นการใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติที่ผลิตในชุมชนรักษาเอกลักษณ์ - เรียนรู้ ฝีมือ ความรู้การจัดการการออกแบบ การสืบทอด	ค้นคว้า ทดลอง เผยแพร่	- สนับสนุนทุน และเจ้าหน้าที่ - สนับสนุนกล้าไม่ให้สี - ส่งเสริมพันธุ์ฝ้ายพื้นเมือง - ทบทวนนโยบายการห้ามใช้ใบกัญชง
<u>กลุ่มที่ 2</u> กระบวนการผลิตและการจัดการ		- เสริมสร้างการจัดการผลิตในเชิงธุรกิจด้วยการให้การศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยน ประสบการณ์จริง - ส่งเสริมแบบองค์รวมและบูรณาการไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน - จัดอบรมผู้ส่งเสริมให้มีความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้จากชุมชนและธรรมชาติ	
<u>กลุ่มที่ 3</u> คุณภาพและรูปแบบผลิตภัณฑ์	- ให้ความสำคัญเรื่องการควบคุมคุณภาพ - ออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับผู้ชาย - เข้าใจความสำคัญบทบาทของการออกแบบ	มีที่ปรึกษา ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบให้สี	มีนโยบายในการสร้างเกณฑ์ในการรับรองคุณภาพ
<u>กลุ่มที่ 4</u> ผู้บริโภคช่องทางการตลาด			- รณรงค์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผ้าทอพื้นเมือง - มีมาตรการชัดเจนในการส่งเสริมรณรงค์การใช้ผ้าทอ - ประสานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว Eco-Tour

แผนปฏิบัติการคณะทำงานสิ่งทอท้องถิ่น

วันที่	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
14 ตุลาคม	ประชุมขอความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ	สกว.
25 ตุลาคม	รวบรวมข้อมูลภาพรวมของแต่ละภาค ประเด็น ถึงมือคณะทำงานทุกคน	ผู้รับผิดชอบแต่ละ
1-2 พฤศจิกายน	ประชุมคณะทำงานเตรียมต้นฉบับ ส่งข้อมูล 1-8 เพิ่มเติม	คณะทำงาน
6 พฤศจิกายน	ร่างต้นฉบับ บทสรุปเสร็จ	
7-8 พฤศจิกายน	ปรับปรุงต้นฉบับ พิมพ์	
9 พฤศจิกายน	ส่งบทสรุปต้นฉบับให้สกว.	
12 พฤศจิกายน	ส่งบทสรุปให้ผู้เข้าร่วมสัมมนา	
19 พฤศจิกายน	วันสัมมนา	

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเตรียมการสัมมนา

1. นายวิม รุ่งกรด	สำนักงานพัฒนาอุตสาหกรรมในครัวเรือน และหัตถกรรม กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
2. นายเดชะ บุญยะชัย	กรมการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สภาผู้แทนราษฎร
3. นางพัชริน ดำรงกิตติกุล	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
4. รศ. บัณฑิต ศรีนิล	ศูนย์พัฒนาธุรกิจชุมชน ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5. นางนิตยา นวลศิริ	โครงการศึกษาและพัฒนาผู้ทำการผลิตที่บ้านภาคเหนือ
6. อาจารย์อัมพร ศรีประสิทธิ์	ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
7. คุณพิศมัย ลิขิตบรรณการ	ส่วนอุตสาหกรรมสิ่งทอ สำนักพัฒนาอุตสาหกรรม รายสาขา กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
8. นายสงคราม เสนาธรรม	สำนักงานพัฒนาอุตสาหกรรมในครัวเรือน และหัตถกรรม กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
8. นายสมยศ สุภาพรเหมินทร์	สมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม
9. นางสาวประไพ ทองเชิญ	สมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม

* * * * *

บทสรุปและข้อเสนอแนะจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่องการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นบ้านไทยให้ได้เปรียบในเชิงแข่งขัน

โดยผศ. พชริน ดำรงกิตติกุล

อนาคตที่คนไทยในชุมชนท้องถิ่น มีอาชีพ มีงานทำ มีคุณภาพชีวิตที่ดี ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง คงไม่ไกลเกินกว่าจะไขว่คว้า หากนักวิชาการร่วมกับหน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง หันมา “ประสานใจ ประสานงาน” ใช้ “สติปัญญาสร้างความรู้” ให้ถูกทิศทาง เมื่อนั้น “ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน จากภูมิปัญญาไทย” ก็จะได้เข้าไปเชิดหน้าชูตาในตลาดโลกสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนไทยถ้วนหน้ากัน

สกว. ได้ร่วมกับคณะกรรมการการการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สภาผู้แทนราษฎร จัดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์พื้นบ้านไทย ให้ได้เปรียบในเชิงแข่งขัน” เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2542 ณ อาคารรัฐสภา 2 มีผู้เข้าร่วมการสัมมนาประมาณ 300 ท่าน จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้แทนกลุ่มชาวบ้านที่ผลิตสินค้าพื้นบ้านจาก 4 ภูมิภาค และในช่วงบ่ายมีผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมวางแผนความร่วมมือในการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นบ้าน ซึ่งได้สรุปและมีข้อเสนอแนะดังนี้คือ

ความสำคัญของอุตสาหกรรมพื้นบ้าน

อุตสาหกรรมพื้นบ้านเป็นการใช้ภูมิปัญญาและวัตถุดิบในท้องถิ่น และอุปกรณ์เครื่องมือที่พัฒนาจากฝีมือคนไทย ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้น มีเอกลักษณ์ไทยที่คนต่างชาติเลียนแบบได้ยาก การผลิตผลิตภัณฑ์พื้นบ้านนอกจากได้อาศัยแรงงานในท้องถิ่น ยังเป็นการพัฒนาความสามารถของคนท้องถิ่นอีกด้วย

ดังนั้นกระบวนการทัศน์ใหม่ของการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นบ้านไทย จึงเป็นการสร้างความสามารถของคนท้องถิ่นให้คนท้องถิ่นสร้างภูมิคุ้มกันของตนเองที่จะเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา นั้นหมายถึง คนท้องถิ่นสามารถยกระดับการพึ่งตนเอง มีศักยภาพในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ใช้ภูมิปัญญาที่ได้สะสมมาหลายชั่วอายุคน ในขณะที่สังคมสถาบันการศึกษาท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่อยู่ร่วมกันในท้องถิ่น ได้มาร่วมมือกัน ในลักษณะเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านไทยทั้งกระบวนการ

การพัฒนาอุตสาหกรรมท้องถิ่น จึงเป็นมิติที่มีคนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง โดยใช้กระบวนการพัฒนาการผลิตผลิตภัณฑ์ให้ได้คุณภาพมาตรฐาน มีรูปแบบตรงตามความต้องการของตลาดให้ได้เปรียบในเชิงแข่งขัน ทั้งในด้านการรักษาดูแลภายในประเทศ ทั้งในด้านการรักษาดูแลภายในประเทศ คือป้องกันมิให้สินค้าจากต่างประเทศเข้ามาแย่งตลาด และขยายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านไปยังตลาดต่างประเทศ ทำให้เกิดการสร้างอาชีพ รายได้ในท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่นด้วย

การพิจารณาเรื่องนี้ต้องมอบแบบของครุรวมและเชื่อมโยง ทั้งด้านการผลิตการตลาด และการจัดการ ซึ่งมีปัจจัยสนับสนุนคือ นโยบายของรัฐ งบประมาณความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน และหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ

ความหมายของ “เทคโนโลยีพื้นบ้าน”

“เทคโนโลยีพื้นบ้าน” เป็นทั้งเทคโนโลยีดั้งเดิมจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน และเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ให้เหมาะสมกับการผลิตระดับพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นและแต่ละยุคสมัย โดยเน้นกระบวนการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมประหยัดพลังงาน ใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้คุณภาพมาตรฐาน ปลอดภัยจากสารพิษ มีรูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น ดำเนินการผลิตโดยผู้ผลิตรายย่อยในท้องถิ่นที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม

สภาพปัญหาของการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นบ้านไทย

1. ปัญหาที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน

- **ด้านการจัดการธุรกิจ การตลาด และเงินทุน** ผู้ผลิตพื้นบ้านเกือบทุกรายกำลังประสบปัญหาการขาย เนื่องจากขาดความรู้ด้านการจัดการธุรกิจ การจัดการเงินทุนหมุนเวียน และการตลาด ทำให้มีการตัดราคากันในกลุ่มผู้ผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน รวมทั้งขาดความรู้การบริหารธุรกิจที่ลดต้นทุน เป็นผลให้ผู้ผลิตได้ผลตอบแทนต่ำ ในขณะที่ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองมีราคาสูงในทัศนะของผู้ซื้อ
- **ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์** ปัญหาตลาดที่มีจำกัด เนื่องมาจากคุณภาพผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้มาตรฐานผู้บริโภคยังขาดความมั่นใจและเชื่อถือในคุณภาพและความปลอดภัย โดยเฉพาะกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปพื้นบ้านส่วนใหญ่ยังไม่ถูกสุขลักษณะ
- **ด้านวัตถุดิบ** โดยเฉพาะเส้นใยฝ้าย สำหรับผ้าทอพื้นบ้านขาดแคลน ส่วนใหญ่ซื้อจากต่างประเทศ มีราคาสูง นอกจากนี้ยังขาดความหลากหลายของชนิดเส้นใยธรรมชาติ และสีย้อมธรรมชาติเริ่มมีจำกัด

2. ปัญหาที่ต้องแก้ไขในระยะยาว

- **ด้านการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์** โดยเฉพาะผ้าทอพื้นบ้านยังขาดการออกแบบให้เป็นที่ยอมรับของคนรุ่นใหม่ ส่วนการบรรจุหีบห่อผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปพื้นบ้านยังไม่เหมาะสมทั้งในด้านการป้องกันการปนเปื้อน และการพกพาสำหรับผู้บริโภค
- **ด้านการวิจัยและพัฒนา “ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านไทย”** ในปัจจุบัน ยังค่อนข้างจัดกระจาย ขาดทิศทางและการวางแผนที่ชัดเจน และยังขาดการสนับสนุนให้ครบวงจรอย่างจริงจัง
- **ด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี** พบความซ้ำซ้อนของหน่วยงานส่งเสริมและให้การสนับสนุน ทำให้ชาวบ้านเกิดความสับสนในการเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยียังใช้วิธีการ “ให้ความรู้” ด้านเนื้อหา (ให้ปลา) มากกว่า “การกระตุ้นให้คิดค้นหาเอง” (สอนวิธีหาปลา) ในขณะที่เดียวกันลักษณะการส่งเสริมยังไม่ตรงตามความต้องการของผู้ผลิต ขาดความต่อเนื่อง และไม่มี การต่อยอดกันและกัน

สรุปข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นบ้านไทย ระยะสั้น

1. มีนโยบายและประชาสัมพันธ์ให้นิยมใช้ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านไทย ซึ่งขณะนี้พบว่าหลายหน่วยงานมีนโยบายใช้ผ้าไทยมากขึ้น แต่ยังต้องมีการสนับสนุนการใช้ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านไทยให้กว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะในโรงเรียนหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ บริษัทการบินไทย และโรงแรมต่าง ๆ

2. สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มีแผนปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นบ้าน ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร (เคหกิจเกษตร) กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (ส่วนอุตสาหกรรมเกษตร และสำนักพัฒนาอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม) กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กรมการค้าภายใน สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

3. จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นบ้านของแต่ละภูมิภาค โดยแต่งตั้งคณะทำงานกำหนดแผนแม่บทการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นบ้านของแต่ละภาคภายในเดือนธันวาคม 2542 และจัดทำร่างแผนแม่บทดังกล่าวให้เสร็จภายในเดือนมีนาคม 2543

ระยะยาว

1. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่มีศักยภาพในแต่ละท้องถิ่น ทั้งกระบวนการอย่างครบวงจร (ดูรูปที่ 1) ตั้งแต่การพัฒนาดูแลตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์พัฒนาเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เหมาะสม จัดการกระบวนการผลิตให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพมาตรฐาน มีรูปแบบฉลากที่เป็นเอกลักษณ์ มีการจัดการธุรกิจเพื่อลดต้นทุน ตลอดจนการพัฒนากระบวนการค้าที่เป็นธรรม และมีระบบรับรองคุณภาพ สร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภค

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาแหล่งวัตถุดิบที่เป็นเส้นใยธรรมชาติสำหรับผ้าทอพื้นเมือง โดยเน้นการผลิตวัตถุดิบให้มีปริมาณเพียงพอ มีกระบวนการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ จึงขอให้มีนโยบายการสนับสนุนการผลิตเส้นใยจากกัญชง และเสนอให้แก้ไขกฎหมายเรื่อง “ใบกัญชง”

2. ส่งเสริมอาชีพการผลิตผลิตภัณฑ์พื้นบ้านสำหรับคนไทย เนื่องจากการผลิตผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน เป็นการสะสมภูมิปัญญาของคนท้องถิ่นมาหลายชั่วอายุคน จึงขอให้มีนโยบายการส่งเสริมอาชีพการผลิตผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่ผลิตได้โดยคนไทยเท่านั้น

การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการยกระดับ “ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านไทย”

แผนความร่วมมือนี้ คณะกรรมการการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สภาผู้แทนราษฎร จะนำไปเสนอต่อรัฐบาลเพื่อให้มีนโยบายกำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติอย่างประสานกัน จึงเสนอให้มีการจัดตั้งและการประสานงานตามโครงสร้าง

1. ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตำบลประสานงานการส่งเสริมกลุ่มผู้ผลิตในพื้นที่ มีบทบาทประสานงานกับเจ้าหน้าที่สนับสนุนการรวมกลุ่มผู้ผลิตเพื่อสร้างอาชีพของคนท้องถิ่นส่งเสริมให้มีกระบวนการผลิตที่ถูกสุขลักษณะ ได้ผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัยสำหรับผู้บริโภคในท้องถิ่น

2. ศูนย์กระจายสินค้าตั้งขึ้นตามจุดต่าง ๆ เพื่อเชื่อมโยงแหล่งผลิตและแหล่งตลาด มีสถานะเป็นองค์กรอิสระดำเนินการให้เลี้ยงตัวเองได้ แต่ใช้สถานที่ของหน่วยงานราชการเพื่อลดค่าใช้จ่ายช่วงเริ่มต้น ทำหน้าที่เป็นกลไกพัฒนาด้านการตลาดโดยประสานกับแหล่งผลิตส่งเสริมกระบวนการผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐาน และมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ตรงตามความต้องการของตลาด ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันการศึกษาท้องถิ่นมาเป็นที่ปรึกษา ในการจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าจะได้รับการสนับสนุนในด้านการพัฒนาการจัดการด้านคลังสินค้า การเงินและบัญชีด้วย

3. ศูนย์ประสานงานพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านในแต่ละเขต หรือแต่ละภาค สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับเขต หรือภาคโดยเฉพาะประสานงานให้สถาบันการศึกษาท้องถิ่นมีบทบาทในการวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นบ้านที่มีศักยภาพของท้องถิ่นอย่างครบวงจร โดยมีผู้ผลิตในท้องถิ่นอย่างครบวงจร โดยมีผู้ผลิตในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งคำถามการวิจัยเพื่อให้ผลการวิจัยตรงตามความต้องการของผู้ผลิต โดยประสานเครือข่ายผู้ผลิต หรือชมรมผู้ผลิตผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทให้เชื่อมโยงกับเครือข่ายตลาดหรือ เครือข่ายศูนย์กระจายสินค้า

4. สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นบ้านไทย เชื่อมโยงหน่วยงานท้องถิ่นกับส่วนกลางและสถาบันวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีสถานะเป็นองค์กรอิสระ การดำเนินงานของสถาบันฯ จะอยู่ภายใต้นโยบาย และการกำกับดูแลของคณะกรรมการบริหารสถาบันฯ โดยมีพ.ร.บ. กองทุนพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นบ้านไทย สนับสนุนอย่างครบวงจร ทั้งการผลิตที่ลดต้นทุนการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม การบริหารจัดการกลุ่ม หรือองค์กร และการตลาดให้สอดคล้องกันตลอดจนทำหน้าที่ประสานงานทุกกระทรวงและหน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความร่วมมือกันและลดความซ้ำซ้อนกัน